

CIVILSAMHÄLLET
DEKLARATION FÖR EN
FEMINISTISK
UTRIKESPOLITIK

CONCORD

Svenska & europeiska CSO:er för global utveckling
Sverige

CIVILSAMHÄLLET DEKLARATION FÖR EN FEMINISTISK UTRIKESPOLITIK

Stockholm 2018

Följande organisationer och medlemmar i CONCORD Sveriges Jämställdhetsarbetsgrupp har bidragit till framtagandet av rapporten och rekommendationerna för deras respektive expertområden:

Afrikagrupperna, Diakonia, Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet, Kvinna till Kvinna, Läkare i Världen, MÄN, Operation 1325, Plan International Sverige, PMU, PRO Global, RFSL, RFSU, Rädda Barnen, Svalorna Indien Bangladesh, Svenska kyrkans internationella arbete, Union to Union, WaterAid och We Effect.

Redaktör Jessica Poh-Janrell

Grafisk form Gabriel Holmbom
egdesign.gabriel@gmail.com

CONCORD Sverige

Besöksadress: Medborgarplatsen 3, plan 8
Postadress: Box 4306, 102 67 Stockholm
08-648 99 50
www.concord.se

CONCORD
Svenska & europeiska CSO:er för global utveckling
Sverige

INNEHÅLL

INLEDNING	4
DEFINITION - VAD INNEBÄR EN FEMINISTISK UTRIKESPOLITIK?	5
SAMMANFATTNING	7
<hr/>	
KAPITEL 1 VAD INNEBÄR EN FEMINISTISK UTVECKLINGSPOLITIK?	10
DEL 1 SRHR och rätten till sin egen kropp	11
DEL 2 Det krympande utrymmet för civilsamhället	15
DEL 3 Rätten till mark och mat	18
KAPITEL 2 VAD INNEBÄR EN FEMINISTISK UTRIKESPOLITIK FÖR KVINNORS EKONOMISKA EGENMAKT?	22
DEL 1 Sociala trygghetssystem	23
DEL 2 Kvinnors rätt på arbetsmarknaden	25
DEL 3 Företagande och mänskliga rättigheter	28
KAPITEL 3 VAD INNEBÄR EN FEMINISTISK FREDS- OCH SÄKERHETSPOLITIK?	30
DEL 1 Vapenexport, vapenspridning och nedrustning	31
DEL 2 Kvinnor, fred och säkerhet	34
KAPITEL 4 VAD INNEBÄR EN FEMINISTISK MIGRATIONS- OCH FLYKTINGPOLITIK?	38
DEL 1 Bristen på lagliga vägar	39
DEL 2 Kvinnors och barns rätt till internationellt skydd	42
KAPITEL 5 VAD INNEBÄR EN FEMINISTISK KLIMATPOLITIK?	46
DEL 1 Klimat och jämställdhet	47
DEL 2 Global vattenförsörjning	50
<hr/>	
REFERENSER	52

INLEDNING

Inför valet 2018 hoppas vi, 18 medlemsorganisationer i CONCORD Sverige, att alla svenska partier ska se vikten och värdet av att Sverige fortsätter att stå upp för global jämställdhet. I denna skrift lyfter vi därför de största utmaningarna som vi ser för flickors, kvinnors och icke-binäras rättigheter samt vår definition av en feministisk utrikespolitik och rekommendationer för hur Sverige kan bidra till en positiv förändring med hjälp av en fortsatt feministisk utrikespolitik.

I våra tidigare granskningar av politiken har vi sett att den har gjort verklig skillnad för flickor och kvinnor i olika delar i världen.¹ Vi har också sett att den bidrar till förverkligandet av Agenda 2030 med de globala målen för hållbar utveckling och Sveriges egna Politik för global utveckling (PGU), samtidigt som det finns möjlighet att förstärka politiken ytterligare.

Sverige har under många decennier varit en röst i världen för jämställdhet och flickors och kvinnors rättigheter. Under hösten 2014 lanserade regeringen Sveriges feministiska utrikespolitik. Det var ett viktigt politiskt ställningstagande som välkomnades av oss i civilsamhället. Samtidigt innebar det inte något dramatiskt politiskt skifte, utan snarare en förstärkning av en inriktning som funnits under många år. Svensk utvecklingspolitik har haft jämställdhet som ett prioriterat område sedan 1996 och det har även funnits stor enighet i riksdagen om vikten av att arbeta för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) och FN:s agenda för kvinnor, fred och säkerhet. Den nya politiken var inte heller ett kontroversiellt beslut gentemot den svenska befolkningen. Tvärtom visade Sifos mätningar i augusti 2014 att 49 procent av den svenska väljarkåren kallade sig feminister och att hela 72 procent tyckte att frågan om jämställdhet var ganska viktig eller mycket viktig när de skulle välja parti att rösta på.²

När Sverige lanserade sin feministiska utrikespolitik blev vi först i världen med en sådan uttalad politisk ambition. Sedan dess har Kanada följt Sveriges exempel genom att lansera en feministisk utvecklingspolitik, och debatten om att gå samma väg förs nu i både Storbritannien och Australien. Samtidigt ser vi hur flera andra länder, inklusive stormakterna USA och Ryssland, går i motsatt riktning genom att inskränka flickors, kvinnors och hbtqi-personers rättigheter både på hemmaplan och via sin utrikespolitik. Sveriges feministiska utrikespolitik fungerar alltså både som en ledstjärna

för andra länder och som en tydlig motpol till de som vill inskränka rättigheterna för hälften av världens befolkning. Sveriges tydliga ställningstagande bidrar också till att ingjuta hopp och mod till alla de människor som vågar göra motstånd. Under det gångna året har vi sett hur allt fler har organiserat sig mot kvinnofientlig politik och strukturell ojämställdhet världen över. Förra årets Women's March var den största demonstrationen någonsin i USA:s historia och #MeToo-uppropet har haft en enorm genomslagskraft och påverkat samhällsdebatten i många länder runtom i världen.

För oss står det klart att Sveriges tydliga ställningstagande för allas flickors och kvinnors rättigheter behövs mer än någonsin just nu – därför hoppas vi på en fortsatt och förstärkt feministisk utrikespolitik efter valet!

DEFINITION - VAD INNEBÄR EN FEMINISTISK UTRIKESPOLITIK?

När den feministiska utrikespolitiken lanserades fanns det ingen tydlig definition av vad den innebär eller vilken feministisk skola den tillhörde. Istället beskrevs den som ett förhållningssätt som skulle genomsyra utrikesförvaltningens arbete och som kunde sammanfattas i fyra "R": Rättigheter, Representation, Resurser och Realitet. Grunden är att maktstrukturer behöver synliggöras och utmanas.

Regeringen har också tydliggjort att den feministiska utrikespolitiken tar sin utgångspunkt i internationell rätt, internationella överenskommelser inom och utanför EU, samt i nationella politiska mål. Dessa förhållningssätt och tydliggörandet av att politiken ska utgå från ett rättighetsperspektiv är viktiga för att vägleda tjänstepersoner inom utrikesförvaltningen, men har hittills varit otillräckliga för att vägleda politiska beslut som innebär ideologiska vägval. Detta har blivit särskilt uppenbart i vissa frågor där det finns tydliga målkonflikter mellan den feministiska utrikespolitiken och andra politikområden. Vapenexporten, och framförallt vapenexporten till odemokratiska länder, är ett tydligt exempel som inte är förenligt med en feministisk politik, ett problem som lyfts av både civilsamhället och forskare.³

Vi anser att en tydligare inriktning av den feministiska utrikespolitiken hade kunnat göra den till ett starkare verktyg för global jämställdhet. Vi föreslår därför att lägga till tre grundläggande perspektiv som vi menar bör vara en del av den feministiska utrikespolitiken.

DEN FEMINISTISKA UTRIKESPOLITIKEN MÅSTE VARA TRANSFORMATIV: I Agenda 2030 är begreppet ”transformativt” ett nyckelord. Både i förordet och deklarationen poängterar FN:s medlemsstater vikten av att agendan är transformativ för att vi ska kunna uppnå verklig förändring, genom att intensifiera bekämpningen av fattigdom och alla olika former av ojämlikhet. Detsamma gäller den feministiska utrikespolitiken och bör därför vara ett nyckelbegrepp för den. Det transformativa arbetet syftar till att synliggöra, utmana och ändra maktstrukturer, normer och lagar som står i vägen för en långsiktig och bestående förändring, något som är avgörande i arbetet med jämställdhet. Det är därför av största vikt att Sveriges feministiska utrikespolitik alltid prioriterar arbete som är transformativt.

DEN FEMINISTISKA UTRIKESPOLITIKEN MÅSTE VARA RÄTTIGHETSBASERAD: Politiken måste grunda sig i internationell rätt och internationella konventioner som säkerställer flickors och kvinnors rätt att fullt ut åtnjuta de mänskliga rättigheterna. Att Sveriges nuvarande feministiska utrikespolitik ska grunda sig i ett rättighetsperspektiv framgår tydligt i regeringens handlingsplaner.⁴ I FN:s universella deklaration för mänskliga rättigheter står det att de mänskliga rättigheterna är okränkbara och odelbara. Det bör vara tillräckligt för att Sveriges regering inte ska väga mänskliga rättigheter mot ekonomiska intressen, och prata om dessa som svåra avvägningar och målkonflikter. Med en feministisk utrikespolitik som är rättighetsbaserad ska de mänskliga rättigheterna alltid väga tyngst. Rättighetsbärarna måste också ha möjlighet att formulera sina egna behov och vara aktörer i sin egen rätt.

DEN FEMINISTISKA UTRIKESPOLITIKEN MÅSTE ANTA ETT INTERSEKTIONELLT PERSPEKTIV: Flickor och kvinnor inte kan ses som en homogen grupp eftersom de diskrimineras i olika hög utsträckning beroende på vilken samhällsgrupp de tillhör. Lesbiska, bisexuella kvinnor, transpersoner och icke-binära är särskilt utsatta. Särskild utsatthet kan även vara beroende av funktionsvariation, socioekonomisk status, etnicitet, religion eller annan trosuppfattning. På samma sätt måste politiska satsningar ta hänsyn till ålder. En 13-åring, en 35-åring och en 75-åring möter olika utmaningar i livet och behöver därför olika typer av insatser. I länder med allvarliga kränkningar av religions- och övertygelsefriheten är kvinnors dubbla utsatthet för både statliga kränkningar och social fientlighet ofta mycket påtaglig samtidigt som patriarkala strukturer innebär att kvinnors röster och berättelser sällan kommer fram. Det här är bara några exempel på de diskrimineringsgrunder som måste beaktas utöver kön i en intersektionell jämställdhetsanalys. I Agenda 2030 är ”leave no one behind” en grundläggande princip om att ingen ska lämnas utanför. Den blev en väsentlig del av agendan eftersom den intersektionella analysen och förståelsen för hur olika diskrimineringsgrunder samspekar med varandra saknades i Milleniemålen som föregick Agenda 2030. Det ledde till att de mest utsatta inte kunde ta del av de framsteg som gjordes med Milleniemålen. För att politiken ska utformas utifrån ett intersektionellt perspektiv behöver den vara verklighetsförankrad och grundas i konsultationer med människor som blivit diskriminerade på olika sätt.

SAMMANFATTNING

KAPITEL 1 UTVECKLINGSPOLITIK

■ **SRHR OCH RÄTTEN TILL SIN EGEN KROPP:** Under det senaste året har den globala polariseringen runt frågor såsom allas rätt till säker abort, hbtqi-personers rättigheter och ungas rätt till sexualundervisning vuxit ytterligare. Diskriminerande normer och maktstrukturer i relation till kön, genus, könsidentitet och könsuttryck samt sexuell läggning tar sig i uttryck i olika former av sexuellt och könsrelaterat våld, såsom könsstympning, tvångsäktenskap och prostitution eller sex mot ersättning eller andra former av sexuell exploatering. Unga, ogifta, hbtqi-personer eller andra utsatta grupper nekas även rätten till sexuell och reproduktiv hälsovård och information i många länder på grund av diskriminerande lagstiftning eller praxis. Sveriges kommande regering måste därför fortsätta driva en modig agenda som garanterar allas SRHR och en utvecklingspolitik som är transformativ och verkar för normförändring.

■ **DET KRYMPANDE UTRYMMET FÖR CIVILSAMHÄLLET:** Under 2015–2016 stiftades 64 nya lagar i världen som inskränker grundläggande fri- och rättigheter och i minst 20 länder i världen är utrymmet för civilsamhället att agera helt stängt. Kvinnorättsförsvarare och hbtqi-rättsaktivister är de som drabbas först och hårdast av det krympande utrymmet och är dessutom särskilt hårt utsatta för sexuella övergrepp, hot om mord och våldtäkt, trakasserier, social utstötning och smutskastning. Sveriges kommande regering måste aktivt bevaka och motverka det krympande utrymmet och den särskilda utsattheten för kvinno- och hbtqi-rättsförsvarare.

■ **RÄTTEN TILL MARK OCH MAT:** Just nu ökar hungern globalt och kvinnor utgör 70 procent av världens hungriga. Kvinnor som är bönder äger sällan markerna de brukar, vilket innebär att de har sämre tillgång än män till krediter, rådgivning, kompensationer och olika typer av stöd. Sveriges kommande regering måste arbeta för att undanröja både juridiska, sociala och kulturella hinder för att kvinnor ska kunna ha kontroll över eller äga mark.

KAPITEL 2 EKONOMISK EGENMAKT

■ **SOCIALA TRYGGHETSSYSTEM:** Flickor och kvinnor i alla åldrar har sämre tillgång till sociala trygghetssystem än män eftersom de är överrepresenterade i den informella ekonomin och har sämre möjligheter att förvärvsarbeta på grund av obetalt omsorgsarbete av barn och äldre. Brist på offentligt finansierad barn- och äldreomsorg är därför ett av de största hindren för att flickor och kvinnor ska kunna utbilda sig och komma ut i arbetslivet. Hbtqi-personer möter diskriminering på

arbetsplatsen och svårigheter i att både få och behålla anställningar. Sveriges kommande regering måste stötta utvecklingen av sociala trygghetssystem och utmana normer och värderingar kring kvinnors och mäns ansvar för hem och familj.

- **ALLA KVINNORS RÄTT PÅ ARBETSMARKNADEN:** Skillnaden mellan kvinnors och mäns arbets- och lönevillkor är stora och under de senaste 10 åren har kvinnors deltagande på den formella arbetsmarknaden sjunkit globalt. Kvinnor har oftare sämre anställningstrygghet, rättigheter och sociala förmåner. Bristen på toaletter och rent vatten på arbetsplatser innebär också att många kvinnor inte kan arbeta när de har mens. Sveriges kommande regering måste verka för att fler länder efterlever ILO-konventionerna, att fler kvinnor får tillgång till formella arbeten och möjlighet att hanteramenshygien på arbetsplatser.

- **FÖRETAGANDE OCH MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER:** Stater har skyldighet att skydda mot kränkningar av mänskliga rättigheter utförda av tredje part, som till exempel företag. En så kallad Human Rights Due Diligence (HRDD) är en lämplig process för att förebygga, lindra och redogöra för hur ett företag adresserar potentiell negativ påverkan på mänskliga rättigheter. Granskningar visar dock att svenska företag brister i detta avseende. Sveriges kommande regering måste säkerställa att svenska företag inte bidrar till kränkningar av mänskliga rättigheter. Staten som bolagsägare och investerare måste också agera föredömligt.

KAPITEL 3 FREDS- OCH SÄKERHETSPOLITIK

- **VAPENEXPORT, VAPENSPRIDNING OCH NEDRUSTNING:** Spridningen av vapen i världen bidrar till att omkring 250 000 människor dör av väpnat våld varje år. När samhällen militariserar och vapen sprids står flickor och kvinnor inför högre risk att utsättas för hot och våld. Sveriges kommande regering måste arbeta mot spridningen av små och lätta vapen och själv upphöra med att exportera krigsmateriel till diktaturer och stater som allvarligt kränker mänskliga rättigheter. Sverige måste även, som en förespråkare för fred, mänsklig säkerhet och jämställdhet, underteckna och ratificera FN:s konvention om förbud mot kärnvapen.

- **KVINNOR, FRED OCH SÄKERHET:** Kvinnor är i stor utsträckning fortfarande utestängda från det konfliktförebyggande och fredsfrämjande arbetet. Djupt rotade könsnormer och föreställningar om mäns respektive kvinnors roller i tider av konflikt, postkonflikt och fredstid gör att kvinnor ytterst sällan deltar i fredsförhandlingar. Andra hinder för genomförandet av agendan för kvinnor, fred och säkerhet är otillräcklig tillgång på resurser och en fragmenterad implementering av agendans olika delar. Detta är faktorer som Sveriges kommande regering måste adressera.

KAPITEL 4 MIGRATIONS- OCH FLYKTINGPOLITIK

- **BRISTEN PÅ LAGLIGA VÄGAR:** Bristen på säkra och lagliga vägar för att söka skydd gör att människor blir kvar i krigs- och konfliktområden eller tvingas riskera sina liv i händerna på människosmugglare. Flickor och kvinnor på flykt är särskilt utsatta för könsrelaterat och sexuellt våld, människohandel samt tvångs- och barnäktenskap. Den tillfälliga asylagstiftningen har inneburit förlorade möjligheter till familjeåterförening för majoriteten av alla som fått asyl i Sverige, vilket låser fast framförallt kvinnor och barn i konfliktområden. Sveriges kommande regering måste därför upphäva den tillfälliga asylagstiftningen.
- **KVINNORS OCH BARNS RÄTT TILL INTERNATIONELLT SKYDD:** Kvinnor och barn kan ha egna asylskäl som skiljer sig från mäns asylskäl. Sveriges kommande regering måste se till att kvinnors och barns egna asylskäl utreds och prövas på ett tillfredsställande sätt, för att säkerställa att de kan tillgodose sig sin rätt till internationellt skydd. Regeringen måste även göra en fullständig utvärdering av den tillfälliga asylagstiftningen och redogöra för konsekvenserna av lagen för kvinnors likvärdiga rätt till internationellt skydd.

KAPITEL 5 KLIMATPOLITIK

- **KLIMAT OCH JÄMSTÄLLDHET:** Klimatförändringarna är en av vår tids största utmaningar och såväl orsaker som konsekvenser påverkas av ojämställda maktförhållanden mellan kvinnor och män. Utan stöd från de länder som bär störst ansvar för klimatförändringarna riskerar 100 miljoner människor att halka tillbaka i extrem fattigdom till år 2030. Sveriges kommande regering måste arbeta för att förändra de strukturer och normer som marginaliserar kvinnor och legitimerar till exempel fortsatt utvinning av fossila bränslen, och dessutom säkerställa att klimatfinansieringen fokuserar på åtgärder för anpassning, utsläppsminskningar och omställningen till ett jämställt och hållbart jordbruk med agroekologiska metoder.
- **GLOBAL VATTENFÖRSÖRJNING:** År 2025 förväntas två tredjedelar av världens befolkning leva i vattenbrist. Vattenbristen hindrar redan idag flickor och kvinnor från förbättrade möjligheter till hälsa, utbildning och jämställdhet, vilket alla är hörnstenar i Agenda 2030. Sveriges kommande regering måste inkludera rent vatten, sanitet och hygien (WASH) i strategier för klimatanpassning och verka för att en större del av den globala klimatfinansieringen går till låginkomstländer och investeringar i motståndskraftiga vatten- och sanitetslösningar som tål klimatförändringar.

1

VAD INNEBÄR EN FEMINISTISK UTVECKLINGSPOLITIK?

Den svenska utvecklingspolitiken spelar en betydande roll i att bidra till att alla flickor, kvinnor och icke-binära får sina mänskliga rättigheter tillgodosedda och utgör därmed en väsentlig del av den feministiska utrikespolitiken. I det här kapitlet har vi identifierat tre områden som en feministisk utvecklingspolitik bör fokusera på under kommande år. Inom alla tre områden är behovet av att arbeta mot det utbredda våld som flickor och kvinnor utsätts för ett återkommande tema.

SRHR OCH RÄTTEN TILL SIN EGEN KROPP: Med en feministisk utvecklingspolitik som utgår från ett rättighetsperspektiv blir alla människors makt, rätt och frihet att bestämma över sin egen kropp, sexualitet och reproduktion med ett fundament. För en transformativ feministisk utvecklingspolitik är det också en självklarhet att sexuella och reproduktiva rättigheter handlar om frihet från våld, kränkningar och sexuell exploatering som är tydligt kopplat till maktstrukturer.

DET KRYMPANDE UTRYMMET FÖR CIVILSAMHÄLLET: Kvinno- och hbtqi-rättsorganisationer och organisationer som arbetar med jämställdhet är de viktigaste aktörerna för att driva jämställdhet framåt i alla länder.^{5, 6} Därför måste dessa organisationer i låg- och medelinkomstländer stå i centrum för en svensk feministisk utvecklingspolitik.

RÄTTEN TILL MARK OCH MAT: Med en feministisk utvecklingspolitik som grundar sig i ett rättighetsperspektiv bör politiska åtgärder som stärker kvinnors tillgång till och kontroll över mark och andra resurser och produktionsmedel vara prioriterat. För att arbetet ska vara transformativt är åtgärder som riktar in sig på rättigheter och lagstiftning av största vikt.

DEL 1 SRHR OCH RÄTTEN TILL SIN EGEN KROPP

I internationella sammanhang har få länder lika tydligt och kontinuerligt tagit ställning för sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) som Sverige, inklusive kontroversiella frågor som säkra aborter, preventivmedel, hbtqi-rättigheter och ungas tillgång till sexualundervisning. SRHR har varit tydligt prioriterat i den svenska utrikespolitiken och utvecklingsarbetet under snart 15 år, oberoende av regering och med stöd av majoriteten av partier i riksdagen. Sverige bör även fortsättningsvis vara en stark, trovärdig politisk röst för allas sexuella och reproduktiva rättigheter och den svenska utvecklingspolitiken måste både värna de markvinningar som hittills gjorts och samtidigt verka för att tydligt flytta fram positionerna internationellt. Finansiellt innebär detta ett fortsatt starkt eller utökat stöd till SRHR-insatser inom såväl det långsiktiga utvecklingsarbetet som i det humanitära biståndet.

DE STÖRSTA UTMANINGARNA JUST NU:

■ DEN GLOBALA POLARISERINGEN

Under det senaste året har den globala polariseringen runt SRHR-frågor vuxit ytterligare. Vissa frågor fortsätter vara särskilt känsliga och kontroversiella, exempelvis allas rätt till säker abort, frågan om sexköp, hbtqi-personers rättigheter och ungas rätt och tillgång till bred och adekvat sexualundervisning. SRHR och jämställdhet är vattendelare som gör att många länder inte lever upp till sina åtaganden om mänskliga rättigheter.

USA:s återinförande av the Global Gag Rule (Mexico City Policy), som syftar till att minska tillgången till abort globalt, begränsar flickors och kvinnors sexuella och reproduktiva rättigheter.⁷ Precis som vid tidigare tillfällen när policyn har tillämpats befaras återinförandet leda till fler graviditetsrelaterade dödsfall och fler dödsfall kopplade till osäkra aborter, samt begränsad tillgång till preventiva åtgärder.⁸ Det resulterar i fler oönskade graviditeter, och en ökning av hiv och andra könssjukdomar.⁹ Policyn riskerar också att bidra till att många människor blir stigmatiserade och att konservativa röster och rörelser får ökad legitimitet. Den del av civilsamhället som arbetar för kvinnors mänskliga rättigheter, vars finansiering med den nya policyn nu stryps, förlorar helt sina möjligheter att verka för kvinnors mänskliga rättigheter.¹⁰

Sveriges fokus på SRHR som en rättighets- och jämställdhetsfråga, och en fråga som är avgörande för fattigdomsbekämpning, gör stor skillnad på den internationella arenan. När frågan om SRHR

fortsätter vara polariserad måste Sverige stå upp för hela bredden av SRHR-frågor, som berör allt från frihet från våld till aborträttigheter.

■ VÅLD, MAKT OCH SKADLIGA NORMER

Den globala #MeToo-rörelsen har med förkrossande tydlighet visat på omfattningen och konsekvenserna av mäns våld mot flickor och kvinnor, i alla länder och alla åldrar och samhällsgrupper. Människor utsätts för våld och hot om våld på grund av att de bryter mot normer. De misshandlas, våldtas och mördas på grund av sin förmodade eller verkliga sexuella läggning, könsidentitet och/eller sitt könsuttryck. Var tredje kvinna i världen uppskattas bli utsatt för misshandel och minst var femte bli utsatt för våldtäkt eller våldtäktsförsök under sin livstid.¹¹ I de flesta fall är förövaren make eller en annan man i kvinnans närhet. Att misshandel och våldtäkt i nära relationer är kriminaliserat är därför av största vikt. Detta behöver även följas upp i relation till religiös familjelagstiftning då våld i nära relationer ofta faller inom ramen för denna typ av lagstiftning. Att flickor och kvinnor utsätts för könsrelaterad diskriminering, sexuella övergrepp och exploatering eller riskerar att säljas och köpas för sexuella syften är avgörande hinder för att uppnå jämställdhet och en rättvis utveckling.

Trots nationella lagar och regionala- och internationella ramverk och överenskommelser om SRHR är glappet till faktisk implementering stor. En stark orsak till detta är normer, värderingar och sociala konstruktioner som befäster mäns makt och auktoritet. Det skapar stigma och utsatthet baserat på icke-manliga genuskategorier, framförallt för kvinnor, unga och hbtqi-personer.

Diskriminerande normer och maktstrukturer i relation till kön, genus och sexualitet tar sig uttryck i olika former av sexuellt och könsrelaterat våld, såsom könsstympning, tvångsäktenskap och prostitution eller sex mot ersättning eller andra former av sexuell exploatering. Unga, ogifta, hbtqi-personer eller andra utsatta grupper nekas även rätten till sexuell och reproduktiv hälsovård och information i många länder på grund av diskriminerande lagstiftning eller praxis. Dessa skadliga normer är grundade i patriarkala maktstrukturer som finns i alla samhällen. De reproduceras och motiveras genom kultur, religion, marknadskrafter och traditioner. För att garantera allas SRHR krävs en utvecklingspolitik som är transformativ och verkar för normförändring i de kontexter, och med de grupper, som har makten i samhällen. I många fall är det centralt att arbeta med religiösa aktörer då de ofta har stora nätverk och stort inflytande lokalt. I grunden handlar det om att utmana föreställningar om makt och maskulinitet som rättfärdigar våld och begränsar framför allt kvinnors, ungas och hbtqi-personers handlingsutrymme och möjlighet till självbestämmande över sin kropp, sexualitet och sina livsval.

■ OJÄMLIK TILLGÅNG TILL SRHR

Ojämliga maktförhållanden skapar stora utmaningar för individers tillgång till SRHR beroende på exempelvis kön, ålder, migrationsstatus, etnicitet, klass, sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck, religion, funktionsvariation och om en bor i stad eller på landsbygd.¹² Vid kriser och konflikter ökar utsattheten för könsrelaterat våld och hot, inklusive människohandel och tvångs-

äktenskap, könssjukdomar och hiv, oönskade graviditeter och osäkra aborter, samtidigt som tillgången till information och vård försvagas.^{13,14} Med det högsta antalet människor som befinner sig på flykt någonsin i världens historia skapas en enorm utsatthet kring SRHR. Mänskliga rättigheter i relation till sexuell och reproduktiv hälsa behöver garanteras för alla, även för unga under 15 år och för de som är äldre än 49. Det kräver åldersspecifika interventioner och möjlighet till säkra och lagliga flyktvägar. Det är mycket viktigt att jobba holistiskt och integrerat samt att arbeta utifrån ett intersektionellt perspektiv för att säkra att alla kan tillgodose sig sina sexuella och reproduktiva rättigheter.¹⁵ Detta kräver att statistik och annan datainsamling är disaggregerad enligt kön, ålder och andra faktorer, att data analyseras och att beslut och insatser utformas därefter. Under sin senaste mandatperiod har den feministiska regeringen verkat för att integrera SRHR i andra politikområden än hälsa. Synen på SRHR har breddats och betydelsen av säkra hälsosystem med vatten, sanitet och hygien (WASH) för mödrahälsa och reproduktiv hälsovård har uppmärksamrats i utrikespolitiken och det svenska utvecklingssamarbetet. Under kommande år behöver detta arbete för integrering stärkas och utvecklas.

■ SVAGA HÄLSOSYSTEM

Ett väl fungerande hälsosystem underbyggt av stödjande policier och icke-diskriminerande lagstiftning är grundstenar för att kunna säkra individers SRHR. Trots att mödradödligheten minskat globalt de senaste åren är den fortfarande oacceptabelt hög. Uppskattningsvis dör 830 kvinnor varje dag i samband med graviditeter och förlossningar på grund av orsaker som hade kunnat förhindrats. Mödradödligheten i humanitära kriser är dessutom 1,9 gånger högre än det globala genomsnittet och en majoritet av all mödradödlighet sker i länder som är drabbade av humanitära kriser och svaga stater.¹⁶ Att till år 2030 nå delmål 3.1 i Agenda 2030 om 70 dödsfall av 100 000 förlossningar är en utmaning som kräver stärkande av hälsosystem och insatser som jobbar holistiskt och preventivt med SRHR.¹⁷ Satsningar på att involvera män i prenatal vård har till exempel visat sig ha positiva effekter på såväl mödrars och nyföddas hälsa som mäns mer långsiktiga engagemang som fäder, vilket i förlängningen sannolikt bidrar till att män också tar ett ökat ansvar för det obetalda hem- och omsorgsarbetet.¹⁸

Brist på information om säkrare sex för män som har sex med män gör dem extra utsatta för hiv och andra sexuellt överförda infektioner. Hälsan hos kvinnor som har sex med kvinnor är ett område som förbises inom forskning och medicinsk praktik. Lesbiska och bisexuella får i egenskap av kvinnor också sämre tillgång till hälsovård och sjukvård än män. Transpersoner ställs inför särskilda svårigheter vad gäller medicinsk vård. Dels på grund av diskriminering, dels på grund av att hälsosystemet sällan möter de behov som finns. Ohälsa är både en konsekvens av, och en starkt bidragande orsak till, såväl materiell fattigdom som brist på makt, inflytande och valmöjligheter. För att garantera ett respektfullt och icke-diskriminerande bemötande av alla människor obero-

**MED DET HÖGSTA
ANTALET MÄNNISKOR
SOM BEFINNER SIG
PÅ FLYKT NÅGONSIN I
VÄRLDENS HISTORIA
SKAPAS EN ENORM
UTSATTHET KRING
SRHR**

ende av kön, sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck identitet eller ålder behövs utbildad personal med resurser. För att jobba preventivt och förhindra oönskade graviditeter, spridning av hiv och könssjukdomar behövs tillgång till sexualupplysning, preventivmedel och behandling. För att minska mödradödligheten, samt för att förebygga komplikationer och infektionsrisk, behövs förbättrade insatser inom mödravården och ökat fokus på att garantera tillgång till rent vatten, sanitet och möjligheter till hygien (WASH), framför allt på vårdinrättningar.

SVERIGES NUVARANDE OCH KOMMANDE REGERING MÅSTE:

- ▶ Driva en modig agenda som inkluderar allas rätt till säker abort, hbtqi-personers rättigheter och allas rätt till sexualundervisning, och som motverkar sexualiserat våld och sexuell exploatering.
- ▶ Verka för att EU ska efterleva existerande åtaganden och policyer om SRHR och arbeta tillsammans med likasinnade länder för att driva positionerna framåt. Sverige bör också säkerställa att de politiska utfästelser och löften som gavs vid She Decides-konferensen i mars 2017 åtföljs av additionella, öronmärkta finansiella medel och gör avtryck i resultatstrategier för det bilaterala utvecklingssamarbetet.
- ▶ Utarbeta en strategi för hur breda allianser och partnerskap kan säkras och föra en effektiv, öppen dialog om alla aspekter av SRHR inom ramen för svenskt utvecklingssamarbete.
- ▶ Inkludera långsiktiga förebyggande insatser i utvecklingssamarbetet som inkluderar pojkar och män och skapar förutsättningar för ansvarsutkrävande av personer i maktpositioner, inklusive religiösa institutioner och ledare. Det behöver även omfatta riktade insatser till aktörer som arbetar på lokal nivå för att nå förändringar av diskriminerande maktstrukturer och djupt rotade könsnormer.
- ▶ Stärka sitt arbete för effektiva nationella hälsosystem och institutioner som jobbar preventivt och för en god hälso- och sjukvård för alla, och för särskilda hänsyn till jämställdhetsperspektivet i fråga om hälsa och tillgång till vård.
- ▶ Uppfylla åtaganden från World Humanitarian Summit 2016 om att tillgodose SRHR i humanitära insatser. Det är väsentligt att Sverige fortsätter att integrera SRHR-frågorna inom andra utvecklingspolitiska och humanitära områden, samt att Sverige arbetar för en bättre samverkan mellan det humanitära arbetet och utvecklingssamarbetet.

ORGANISATIONER SOM BIDRAGIT TILL TEXTEN OM SRHR: *Afrikagrupperna, MÅN, Plan International Sverige, RFSU, Svenska kyrkans internationella arbete och WaterAid.*

DEL 2 DET KRYMPANDE UTRYMMET FÖR CIVILSAMHÄLLET

Kvinno- och hbtqi-rättsorganisationer marginaliseras både i samhället i stort och inom civilsamhället, där det också finns maktrelationer, vad gäller finansiering och inflytande.¹⁹ Därför är det de organisationerna som drabbas först och hårdast av krympande demokratiskt utrymme. Politiskt och finansiellt stöd till dessa organisationer som är nyckelaktörer för förändring måste därför vara själva ryggraden i en transformativ feministisk utvecklingspolitik. I arbetet mot det krympande utrymmet för civilsamhället finns också ett stort behov av ett intersektionellt perspektiv, från analys till genomförande och uppföljning. Utan ett intersektionellt perspektiv där flera olika former av diskriminering synliggörs och motverkas riskerar en feministisk utvecklingspolitik att misslyckas där politiken behövs mest. En intersektionell analys innebär också att belysa att det för vissa organisationer inte ens handlar om ett krympande utrymme, utan en permanent utelåsning från det offentliga rummet.

DE STÖRSTA UTMANINGARNA JUST NU:

■ INSKRÄNKANDE LAGSTIFTNING

Det krympande utrymmet för civilsamhället har varit en tydlig negativ trend över hela världen de senaste åren. 2015–2016 antogs 64 nya lagar som inskränker grundläggande fri- och rättigheter såsom yttrandefrihet, mötesfrihet och rätten att organisera sig.²⁰ I minst 20 länder är utrymmet för civilsamhället att agera helt stängt. Denna trend slår extra hårt mot kvinnorrättsförsvarare och hbtqi-aktivister. Formella beslutsfattande fora (såsom parlament) domineras ofta av män, medan det är just i civila samhället som kvinnorrättsförsvarare och hbtqi-aktivister har möjlighet att göra sina röster hörda och påverka. När utrymmet för civilsamhället stängs slår det därför mycket hårt mot kampen för flickors, kvinnors och hbtqi-personers mänskliga rättigheter och även mot jämställdheten i samhället.

Mer restriktiv lagstiftning i olika delar av världen försvårar arbetet för organisationer i civilsamhället på olika sätt. Exempelvis förbjuds organisationsregistrering, mottagande av finansiering från utlandet och andra administrativa hinder skapas för organisationer. Relaterat till detta är även reseförbud som förhindrar aktivister från att delta i regionala och globala påverkansforum. Biståndsgivare kan också bidra till krympande utrymme genom sina finansieringsmekanismer, exempelvis genom att ställa höga tekniska krav (såsom juridisk eller bokföringsmässigt), ge kortsiktig projektfinansiering istäl-

**I MINST 20 LÄNDER
ÄR UTRYMMET FÖR
CIVILSAMHÄLLET ATT
AGERA HELT STÄNGT**

let för långsiktigt stöd eller kärnstöd, och ställa höga krav på egeninsats. Det finns även exempel på hur andra samhällsaktörer såsom statliga, mediala, religiösa och aktörer inom den privata sektorn, bidrar till det krympande demokratiska utrymmet.

■ ÖKNING AV HOT OCH VÅLD

Vi ser allt fler repressiva regimer samt extremistiska ideologier i världen som i kombination med värdekonservatism begränsar möjligheten för medborgare att röra sig fritt och att utöva sin aktivism. Utöver de hinder som försvarare av mänskliga rättigheter (MR-försvare) i allmänhet möts av, som till exempel svårigheter att registrera organisationer eller att ta emot utländska medel, är kvinnor och hbtqi-personer som är MR-försvare dessutom särskilt hårt utsatta för sexuella övergrepp, hot om mord och våldtäkt, trakasserier, social utstötning och smutskastning. Flickors, kvinnors och transpersoners kroppar blir slagfält för politiska strider då deras kontroll över den egna kroppen och sexualiteten ofta står i fokus för förföljelserna. Ofta hotas även familjemedlemmar, inte minst döttrar, som en form av känslomässig utpressning. Allt detta sker i kontexter där staten inte skyddar dessa personers rättigheter och sällan tar brotten på allvar. Kvinnorätts- och hbtqi-organisationer utsätts också för långtgående stigmatisering, speciellt i media. Det leder till isolering både inom civilsamhället och samhället i stort vilket bidrar till en ökad hotbild.

Mord på MR-försvare ökar generellt i världen. Enligt Front Line Defenders dödades 312 MR-försvare 2017, en ökning från 281 rapporterade mord 2016 och 156 rapporterade mord 2015.²¹ Straffrihet förstärker hotbilden och ger direkt eller indirekt licens för vem som helst att attackera och mörda hbtqi-personer och kvinnor (både som individer och som MR-försvare). Mord på transpersoner osynliggörs dessutom ofta genom att offrets transidentitet inte nämns i utredningar och det finns därför ett stort mörkertal.

De utmaningar som nämnts ovan leder till utbrändhet, stress och hög personalomsättning inom kvinnorätts- och hbtqi-organisationer. Detta underminerar organisationernas möjligheter att arbeta strategiskt och långsiktigt – eller att ens kunna fortsätta verka. Utan fungerande organisationer får inte utsatta kvinnor och hbtqi-personer tillgång till exempelvis juridiskt stöd, hälsovård och information om SRHR. Organisationerna har inte heller möjlighet att arbeta med medvetandegörande på individ- och samhällsnivå om kvinnors och hbtqi-personers rättigheter eller ansvarsutkrävande i relation till myndigheter och andra beslutsfattande aktörer. Om de enda aktörer som driver dessa frågor inte längre kan agera, riskerar resultatet att bli samhällen där kvinnor och hbtqi-personer står helt utan rättigheter och utesluts från samhällsutvecklingen.

**KVINNOR OCH
HBTQI-PERSONER
SOM ÄR MR-FÖR-
SVARARE ÄR DESS-
UTOM SÄRSKILT
HÅRT UTSATTA FÖR
SEXUELLA ÖVER-
GREPP**

SVERIGES NUVARANDE OCH KOMMANDE REGERING MÅSTE:

- ▶ I alla samtal med regeringsföreträdare lyfta det krympande och i vissa regioner stängda utrymmet för civilsamhället (specifikt kvinno- och hbtqi-rättsorganisationer) inklusive kvinnors och hbtqi-personers rättigheter. Detta ska gälla såväl bilaterala som multilaterala sammanhang (såsom EU och FN) som i handelsrelationer. Sveriges positioner ska bygga på konsultationer med lokala kvinno- och hbtqi-rättsorganisationer.
- ▶ I alla samtal med företag och andra privata aktörer lyfta det krympande och i vissa regioner stängda utrymmet för civilsamhället (specifikt kvinno- och hbtqi-rättsorganisationer) samt de hot som föreligger mot MR-försvare, och framhålla det ansvar företag bör ta för att motverka detta i sin egen verksamhet. Företag bör även, när så är möjligt, använda sitt inflytande och sina nätverk för att påpeka vikten av ett fritt civilsamhälle.
- ▶ Möjliggöra långsiktig, hållbar och flexibel finansiering av olika former av organisering. Finansiering måste gå till kvinno- och hbtqi-rättsorganisationer och organisationer som jobbar för jämställdhet, för att försäkra att dessa nyckelaktörer kan verka och att insatser är relevanta och drivna av målgrupperna. Sverige måste vara redo att dela den ekonomiska risk det innebär för vidareförmedlare av stöd att fortsätta arbeta i dessa miljöer.
- ▶ Synliggöra, till exempel genom statistik som är disaggregerad enligt kön, ålder och andra relevanta faktorer, hur olika former av diskriminering samverkar genom att genomgående integrera ett intersektionellt perspektiv i arbetet, från analys till genomförande och uppföljning.
- ▶ Tydliggöra utlandsmyndigheternas formella uppdrag att tillsammans med det lokala civilsamhället aktivt bevaka och motverka ett krympande utrymme, till exempel genom att skapa säkra mötesplatser för kvinno- och hbtqi-rättsorganisationer, att bevittna rättegångar mot MR-försvare, besöka fängslade personer samt ge snabbt stöd till hotade MR-försvare.

ORGANISATIONER SOM BIDRAGIT TILL TEXTEN OM DET KRYMPANDE UTRYMMET FÖR CIVILSAMHÄLLET:
Diakonia och RFSL.

DEL 3 RÄTTEN TILL MARK OCH MAT

Tillgång till och kontroll över mark, produktionsmedel och andra resurser är en förutsättning för kvinnors ekonomiska egenmakt och rätten till mat. Kvinnors rätt till mark och mat måste därför prioriteras i en feministisk utvecklingspolitik. För att arbetet ska vara transformativt och på riktigt utmana diskriminering som grundar sig i rasistiska och patriarkala normer behöver åtgärder i stor grad fokusera på rättigheter och lagstiftning. Det inkluderar familjerätten som i många länder återfinns inom religiös lagstiftning. Sådan lagstiftning är i vissa fall undantagna ickediskrimineringsklausuler eller har tolkningsföreträde i förhållande till sekulär lagstiftning. Familjerätten har i många fall avgörande betydelse för kvinnors juridiska status, äganderätt, skiljsmässorätt och arvsrätt, i synnerhet för unga och äldre kvinnor samt för ogifta kvinnor och änkor. För att identifiera handlingsutrymme och skapa förändring inom detta område behövs en god kontextförståelse för religionens roll i samhället.

DE STÖRSTA UTMANINGARNA JUST NU:

■ ÖKANDE HUNGER

För att uppnå en hållbar utveckling krävs bland annat att världens befolkning garanteras tillräcklig och säker tillgång till mat som dessutom är näringsrik, miljömässigt hållbart och klimatsmart producerad. Vikten av detta fastställs i mål två i de Globala målen för hållbar utveckling, vilket uttrycker alla människors rätt och tillgång till mat året om. Trots det ökar hungern i världen just nu.²² I katastrofer och humanitära nödsituationer är kvinnor återigen mer benägna än män att lida av att inte ha en tryggad matförsörjning. För att säkra allas rätt till mat utgör en agroekologisk matproduktion en central komponent, utöver den industriella och kommersiellt drivna, eftersom agroekologiska odlingar oftast är mer motståndskraftiga för chocker och katastrofer.

■ OSYNLIGGÖRANDET AV KVINNORS ROLL I MATPRODUKTIONEN

En av de största utmaningarna när det kommer till en socialt, ekonomiskt och miljömässigt hållbar och säker tillgång på mat är osynliggörandet av kvinnors roll i matproduktionskedjan. Jordbrukande kvinnor i alla åldrar utgör drygt 43 procent av den totala arbetskraften och är oftast de som ansvarar för att odla mat i syftet att föda familjerna. Detta till skillnad från merparten av de manliga jordbrukarna som odlar för kommersiellt bruk.²³ Kvinnornas arbete inom jordbruket är dessutom oftast obetalt.²⁴ Det osynliggör dem som matproducenter och försörjare i hemmet och samhället i stort och bidrar till deras begränsade tillgång till och kontroll över

FÖR ATT UPPNÅ EN HÅLLBAR UTVECKLING KRÄVS BLAND ANNAT ATT VÄRLDENS BEFOLKNING GARANTERAS TILLRÄCKLIG OCH SÄKER TILLGÅNG TILL MAT

maten, vilket inverkar negativt på kvinnors och barns hälsa. Osynliggörandet av kvinnors roll i matproduktionskedjan medför också att de som får möjlighet att förvärvsarbeta ofta är hänvisade till den informella sektorn och jobbar som dagsavlönade arbetare. Inte sällan är arbetsförhållandena exploaterande och osäkra, med låga löner, brist på arbetsrättigheter, avsaknad av sociala trygghets-system och en hög ekonomisk osäkerhet i allmänhet.

■ KVINNORS BRISTANDE RÄTT TILL MARK

Trots kvinnors viktiga roll som matproducenter lever de ofta i stor fattigdom och utsatthet eftersom de ofta inte har brukanderätt, äger markerna de brukar eller har kontroll över tillgångarna som genereras från jordbruket. Det leder också till att bönder som är kvinnor har betydligt sämre tillgång än män till krediter, rådgivning, kompensationer och olika typer av stöd och nationella program.

I agrara samhällen är markbaserade tillgångar livsviktigt för att garantera en individs sociala och ekonomiska säkerhet, både inom den egna familjen och i samhället. Den idag högst ojämlika tillgången till mark för kvinnor och män världen över är dessutom ett hinder för en hållbar landsbygdsutveckling och fattigdomsbekämpning. FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO) har räknat ut att om kvinnor hade samma möjligheter som män att bruka jorden skulle 100–150 miljoner färre gå hungriga.²⁵

Rätten att spara utsäde från tidigare skördar och att dela och sälja utsäde är också avgörande för småskaliga bönder som är kvinnor. Satsningar på en grön revolution i Afrika med harmonisering av utsädeslagarna i regionen innebär att det blir olagligt att spara, dela och sälja utsäde. Denna satsning gynnar en expansion av storskaligt industriellt jordbruk som ofta är monokulturer där endast en gröda odlas vilket leder till att jordarna utarmas. Det gör bönderna beroende av de multinationella utsädes- och kemiföretagen och är samtidigt förödande för småskaliga bönder som är kvinnor och deras möjlighet till en tryggad livsmedelsförsörjning.²⁶

Änkor och fränskilda kvinnor är en särskilt utsatt grupp som i högre utsträckning nekas rätten till mark vilket leder till att de i större utsträckning hamnar i extrem fattigdom.²⁷ Här spelar flera faktorer in såsom sociala normer, traditionell rätt, religiös familjelagstiftning och samspelet mellan olika lagstiftning i länder där det finns parallella rättssystem. I delstaten Karnataka i södra Indien finns det exempelvis lagar som försäkrar kvinnor arvsrätt till familjens mark, men dessa ignoreras för det mesta eller är utom kvinnornas vetskap.²⁸ Att säkerställa att kvinnor har samma legala rättigheter som män, oavsett ekonomisk, social, kulturell och religiös status och att de garanteras rätten till information och kunskap rörande deras rättigheter samt inkluderas och representeras i beslutsfattande positioner är en central del i arbetet att uppnå jämställdhet inom markrättigheter och relaterade tillgångar och en viktig byggsten i en feministisk utvecklingspolitik.

**BÖNDER SOM ÄR
KVINNOR HAR
BETYDLIGT SÄMRE
TILLGÅNG ÄN MÄN
TILL KREDITER, RÅD-
GIVNING, KOMPEN-
SATIONER OCH OLIKA
TYPER AV STÖD**

SVERIGES NUVARANDE OCH KOMMANDE REGERING MÅSTE:

- ▶ Prioritera arbete för att undanröja juridiska, sociala och kulturella hinder för att kvinnor ska kunna ha kontroll över eller äga mark, ha tillgång till mark och andra naturresurser, samt att säkerställa lika rätt till markegendom vid skilsmässa och arv och på så sätt transformera diskriminerande patriarkala normer. Med en god förståelse av religionens inverkan på familjerättsliga system behöver dessa särskilt granskas då de ofta styr äganderätt av mark och egendom både inom äktenskap och vid skilsmässa och arv.
- ▶ Stötta insatser för att alla kvinnor ska få kunskap om sina rättigheter kring mark och arv och deras möjligheter att utkräva dessa.
- ▶ Rikta bistånd till småbrukare som är kvinnor för utveckling och spridning av agroekologiska metoder för ett hållbart lantbruk och säkerställ att kapacitetsutveckling och insatser såsom jordbruksrådgivning kommer jordbrukande kvinnor till del. Det förnyade stödet måste föregås av intersektionella analyser för att förstå den särskilt utsatta position som kvinnor i marginaliserade grupper lever i.
- ▶ Arbeta för att bondeorganisationer blir mer jämställda, för att säkerställa att kvinnors deltagande och röst får mer utrymme, vilket ökar deras möjligheter att påverka nationella policyer och handlingsplaner som inverkar på deras levnadssituation.

ORGANISATIONER SOM BIDRAGIT TILL TEXTEN OM RÄTTEN TILL MARK OCH MAT:

Afrikagrupperna, Svalorna Indien Bangladesh, Svenska kyrkans internationella arbete och We Effect.

**”REGERINGENS FEMINISTISKA
POLITIK ÄR INTE LIBERAL...
EN LIBERAL FEMINISTISK UTRIKES-
POLITIK BYGGER ALLIANSER NÄR
FÖRTRYCKARREGIMER FÄNGSLAR
OLIKTÄNKANDE, STRYPER DET FRIA
ORDET, SLÅR MOT HBTQ-PERSONER
OCH STÄNGER NED DEMOKRATIN”**

Riksdagsledamot Kerstin Lundgren (C)

utrikespolitiska debatten i riksdagen – feb 2018

2

VAD INNEBÄR EN FEMINISTISK UTRIKESPOLITIK FÖR **KVINNORS** **EKONOMISKA EGENMAKT?**

Ekonomisk egenmakt och goda försörjningsmöjligheter för flickor och kvinnor i alla åldrar är en central fråga i arbetet för jämställdhet och är en förutsättning för bekämpandet av fattigdom, diskriminering och social exkludering. Det bör därför ses som en viktig komponent av den feministiska utrikespolitiken. I det här kapitlet har vi identifierat tre områden kopplat till kvinnors ekonomiska egenmakt inom utvecklingspolitiken, näringspolitiken och exportfrämjandet som den feministiska utrikespolitiken bör prioritera under kommande år.

SOCIALA TRYGGHETSSYSTEM: Sociala trygghetssystem är ett viktigt verktyg för att öka alla kvinnors och familjers ekonomiska grundtrygghet och för att främja jämställdhet och bör vara en prioriterad fråga i en feministisk utvecklingspolitik.

KVINNORS RÄTT PÅ ARBETSMARKNADEN: En feministisk utrikespolitik som grundar sig i ett rättighetsperspektiv måste utgå ifrån alla människors rätt till anständigt arbete. För att garantera alla kvinnors lika rätt och möjligheter på arbetsmarknaden måste jämställdhet integreras i utvecklingspolitiken och det globala arbetet med sysselsättning och arbete.

FÖRETAGANDE OCH MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER: Med en feministisk utrikespolitik som grundar sig i ett rättighetsperspektiv behöver regeringen reglera statliga investeringar och svenska företags agerande utomlands så att de inte bidrar till kränkningar av mänskliga, särskilt kvinnors, rättigheter.

DEL 1 SOCIALA TRYGGHETSSYSTEM

Sociala trygghetssystem, i form av exempelvis barnbidrag och en tillgänglig barnomsorg, grundläggande hälsovård för alla, en könsneutral föräldraförsäkring, ålderspensioner, stöd till arbetssökande och personer med funktionsnedsättning, är ett viktigt verktyg för att öka kvinnors och familjers ekonomiska grundtrygghet och för att främja jämställdhet och social jämlikhet. Därför behöver det vara en prioriterad fråga i en feministisk utrikespolitik. Agenda 2030 och Globala målen för hållbar utveckling slår fast vikten av sociala trygghetssystem för fattigdomsbekämpning och främjandet av jämställdhet (delmålen 1.3, 3.8, 5.4, 5.6 och 10.4). Det är grundläggande att sociala trygghetssystem finansieras genom offentliga investeringar och inhemska skattesystem, och implementeras av den egna staten. Det internationella utvecklingsarbetet kan dock spela en viktig roll genom att bygga kapacitet och stärka kompetens hos nationella myndigheter samt finansiera den initiala uppbyggnaden av systemens infrastruktur.

DE STÖRSTA UTMANINGARNA JUST NU:

■ AVSAKNADEN AV SOCIALA TRYGGHETSSYSTEM

Den största utmaningen för allas rätt till social trygghet är den låga täckningsgraden av sociala trygghetssystem i de flesta låg- och medelinkomstländer. 55 procent av världens befolkning saknar helt tillgång till sociala trygghetsinsatser och 71 procent av världens befolkning, framförallt flickor och kvinnor, täcks inte av omfattande sociala trygghetssystem. Utvecklingen går dock framåt. Exempelvis har alltfler äldre fått tillgång till pension. Bara under de senaste tre åren har täckningsgraden ökat från 52 procent till 68 procent globalt. Av den tredjedel av världens äldre som fortfarande saknar pension lever de allra flesta i låg- och medelinkomstländer, och flertalet är kvinnor. Trots framsteg har idag endast 41 procent av världens nyblivna mödrar tillgång till betald föräldraledighet och föräldraledighet som kan tas ut av båda föräldrarna finns endast i 53 av världens länder.²⁹ Dessutom saknar över 1,3 miljarder barn (och deras föräldrar) världen över tillgång till barnbidrag.³⁰

Den låga täckningsgraden för kvinnor och flickor beror också på att offentligt finansierade sociala bidragsprogram i många låg- och medelinkomstländer än så länge inte är generella, utan kopplade till behovsprövning och ofta riktade endast till människor i arbetsför ålder. Generella trygghetssystem, främst ålderspensioner, är dock på frammarsch på många håll.

■ SÄMRE TILLGÅNG FÖR KVINNOR OCH FLICKOR:

Flickor och kvinnor i alla åldrar har sämre tillgång till sociala trygghetssystem än män. Det beror delvis på att de är överrepresenterade i den informella ekonomin som i stor utsträckning saknar arbetslöshets- och sjukförsäkring samt pensionsgrundande inkomst. Dessutom är kvinnor i högre

grad än män frånvarande från sina lönearbeten på grund av obetalt omsorgsarbete av barn och äldre. I låg- och medelinkomstländer beräknas kvinnor i snitt utföra två och en halv gånger mer obetalt hushålls- och omsorgsarbete än männen.³¹ Det leder till en sämre inkomstrygghet och lägre pensionsunderlag. Även den betalda hushålls- och omsorgssektorn är kvinnodominerad och präglas av informella anställningar, låga löner och avsaknad av tillgång till sociala trygghetssystem. Brist på offentligt finansierad barn- och äldreomsorg är därför ett av de största sociala hindren för att flickor och kvinnor ska kunna skaffa sig en utbildning och komma ut i arbetslivet, och på så sätt trygga sina egna inkomster och bidra till finansieringen av en allmän välfärd.

Flera sociala bidragsprogram som nu växer fram i låg- och medelinkomstländer saknar explicita jämställdhetsmål och strategier för att långsiktigt förändra rådande patriarkala strukturer och öka kvinnors egenmakt, utöver att bidragen riktas specifikt till kvinnor.³² Detta gör att bieffekter av bidragen som motverkar jämställdhet, exempelvis att kvinnors obetalda hushållsarbete i vissa fall ökar då deras döttrar får råd att gå i skolan, inte förebyggs strategiskt. Utvecklingen av sociala trygghetssystem måste också genomföras tillsammans med insatser för att förändra ojämlika maktrelationer mellan könen i samhället i stort, samt normer och värderingar kring kvinnors och mäns ansvar för hem och familj. Exempelvis visar studier att riktade insatser till blivande och nyblivna fäder kan ge stor effekt på mäns ökade ansvarstagande för det obetalda omsorgsarbetet.³³ Dessutom visar färskas uppgifter att kvinnors ekonomiska egenmakt stärks i länder som inför pappaledighet. Enligt uppgifter från 53 låginkomstländer konstaterade Världsbanken i en rapport från 2016 att sysselsättningen bland kvinnor är betydligt högre i länder som har pappaledighet.³⁴

SVERIGES NUVARANDE OCH KOMMANDE REGERING MÅSTE:

- ▶ Utveckla stödet till offentligt finansierade sociala trygghetssystem, som omfattar exempelvis föräldraledighet, barnomsorg, äldreomsorg, allmänna pensioner och grundläggande sjukförsäkring till rimlig kostnad och god kvalitet.
- ▶ Se till att stödet till sociala trygghetssystem utgår från och följs upp ur ett barnrätts- och jämställdhetsperspektiv. Anlägga ett starkare livscykelperspektiv på stöden till sociala trygghetssystem vilka för närvarande i hög grad är kopplade till människor i arbetsför situation.
- ▶ Bidra till framtagandet av globala mål, genomförandestrategier och indikatorer samt verka för att finansiella resurser avsätts för att utmana normer och värderingar kring kvinnors och mäns ansvar för hem och familj och uppnå en jämställd fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet.

ORGANISATIONER SOM BIDRAGIT TILL TEXTEN OM SOCIALA TRYGGHETSSYSTEM:
PRO Global och Svenska kyrkans internationella arbete.

DEL 2 KVINNORS RÄTT PÅ ARBETSMARKNADEN

Decent Work, som det är definierat av FN:s organ för sysselsättnings- och arbetslivsfrågor (ILO) innehåller fyra pelare som slår fast de mest centrala frågorna för ILO och dess medlemsstater att genomföra. De är att respektera och implementera grundläggande rättigheter och normer i arbetslivet, skapa produktiva arbeten, utveckla trygghetssystem och stärka den sociala dialogen mellan arbetsmarknadens parter. För att garantera kvinnors lika rätt och möjligheter på arbetsmarknaden krävs att jämställdhet även integreras i politik för sysselsättning och arbete. Att främja jämlik representation och jämlik lönesättning samt arbeta mot icke-diskriminering är en feministisk politik för allas rätt till anständiga arbeten.

DE STÖRSTA UTMANINGARNA JUST NU:

■ OJÄMSTÄLLDA ARBETSVILLKOR

Alla människor ska ha samma rättigheter och möjligheter att vara aktiva samhällsmedborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet inom samhällets alla sektorer. Skillnaderna mellan kvinnors och mäns arbets- och lönevillkor är fortfarande stora och kräver stora satsningar för ett jämlikt och rättvist samhälle. Kvinnor arbetar idag för lägre löner och har oftare timanställning eller deltidsarbete. Majoriteten av arbetande kvinnor i låg- och medelinkomstländer finns inom jordbruket. Att utvecklingen för flickor och kvinnors utbildning sedan Milleniemålen varit positiv reflekteras inte i kvinnors position i arbetslivet. Tvärtom är trenden att kvinnors deltagande på den formella arbetsmarknaden har sjunkit under de senaste tio åren. Idag är sannolikheten att kvinnor deltar i arbetslivet 27 procentenheter lägre än för män.³⁵

På arbetsmarknaden påverkar normer möjligheten för människor att få och behålla ett jobb. Hbtqi-personer är särskilt utsatta och tvingas dölja sin sexuella läggning och könsidentitet på arbetsplatsen och i skolan eftersom sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck på många håll anses som en legitim anledning till avsked. I de flesta länder finns det heller ingen skyddande lagstiftning. Tillgången till arbete är särskilt begränsad för transpersoner. Många tvingas till osäkra arbeten i servicesektorn utan de försäkringar och förmåner som andra yrkesarbetande har. Detta innebär otrygga anställningar och små möjligheter att ställa krav på och påverka sitt arbete.

Möjligheter till försörjning är en central fråga för att skapa jämlika förutsättningar för varje individ att uppfylla sin fulla potential och förverkliga sitt liv. Genom ekonomisk självständighet ges kvinnor

**KVINNOR ARBETAR
IDAG FÖR LÄGRE
LÖNER OCH HAR
OFTARE TIMAN-
STÄLLNING ELLER
DELTIDSARBETE**

möjlighet att påverka besluten i familjen och att delta i samhällen som självständiga aktörer. Kvinnor och män har idag inte en jämlik möjlighet att påverka sin arbetsmiljö och sina villkor. Kvinnor arbetar oftare inom den informella ekonomin och saknar därmed anställningstrygghet, rättigheter och sociala förmåner. De mest utsatta kvinnorna på arbetsmarknaden globalt är ofta migranter, som till exempel arbetar med hushållsarbete. Globalt sett ägnar kvinnor i genomsnitt tre gånger så mycket tid som män åt att ta hand om män och barn. Att män inte tar större ansvar för det obetalda hem- och omsorgsarbetet är ett grundläggande hinder för jämställdhet och kvinnors ekonomiska självständighet.³⁶

Att säkra rätten till en trygg och anständig arbetsmiljö inkluderar att tillgodose särskilda behov. 60 procent (totalt cirka 750 miljoner) av arbetande kvinnor globalt har idag inte laglig rätt till mödraledighet. Könrelaterat våld återfinns inte bara i hemmen utan även på arbetsplatserna. 35 procent av kvinnor över 15 års ålder (818 miljoner globalt) har upplevt sexuellt eller fysiskt våld i sina hem, samhällen eller på arbetet.³⁷

■ BRISTANDE MÖJLIGHETER ATT HANTERA MENSHYGIEN

Brist på toaletter och rent vatten i skolan och på arbetsplatser, dålig kunskap om menshygien och brist på tillgång till bra mensskydd gör att många kvinnor inte kan arbeta när de har mens. Det påverkar deras framtidsutsikter och inkomst, företags effektivitet och hela länders ekonomi. Idag saknar över en miljard kvinnor i världen tillgång till en toalett när de har mens. Genom att säkra tillgång till rent vatten, säker sanitet på arbetsplatser och rätten till att använda dessa under arbetstid stärks hälsan, säkerheten och värdigheten på arbetsplatser.

Utän rent vatten, toaletter på arbetsplatser och möjlighet att hantera menshygien diskrimineras kvinnor på arbetsmarknaden. Därför behöver rätten till vatten och sanitet lyftas in i strategier för anständiga arbetsvillkor och för kvinnors ekonomiska egenmakt. Finns faciliteterna på plats underlättar det även att bryta tabun kring mens.

Svenskt utvecklingssamarbetet har sedan tidigt 2000-tal integrerat frågor om kvinnors ekonomiska egenmakt. Det har förstärkts ytterligare i Sidas handlingsplan för jämställdhetsintegrering 2015–2018 genom ökat stöd och antal insatser i både bilaterala och multilaterala samarbeten. Sverige har också, som ett land med stark facklig rörelse och en arbetsmarknadsmodell med bred förankring, en särskild möjlighet att bidra till organisering och kapacitetsstärkande av kvinnor. Att öka kvinnors deltagande i och säkerställa att deras röster hörs i social dialog är centralt för att tillgodose rätten till anständigt arbete och bör därför integreras i alla delar av utrikes- och utvecklingspolitiken.

**60 PROCENT
AV ARBETANDE
KVINNOR GLO-
BALT HAR IDAG
INTE LAGLIG RÄTT
TILL MÖDRA-
LEDIGHET**

SVERIGES NUVARANDE OCH KOMMANDE REGERING MÅSTE:

- ▶ Verka för en konsekvent uppföljning av efterlevnaden av ILO:s kärnkonventioner mot diskriminering, samt ratificering och efterlevnad av ILO:s konvention 189 om rättigheter för hushållsanställda.
- ▶ Verka för antagandet av ett bindande instrument genom en ny ILO-konvention, som förhandlas under ILC 2018, för att stoppa våld och trakasserier av kvinnor i arbetslivet.
- ▶ Prioritera och främja kvinnors deltagande och inflytande i den sociala dialogen på alla nivåer, till exempel genom aktiviteter inom Global Deal.³⁸
- ▶ Främja omvandlingen av informella arbeten till formella arbeten, för att förbättra kvinnors ställning på arbetsmarknaden.
- ▶ Lyfta upp frågan om alla kvinnors rätt till vatten och sanitet i skolan och på arbetsplatser som en fråga om jämställdhet och ickediskriminering inom relevanta strategier för jämställdhet inom arbetsmarknaden. Detta måste ske parallellt med arbetet för att bryta tabun kring mens och för att förbättra flickor och kvinnors möjligheter till en bra menshygien genom faciliteter i hem, skolor och på arbetsplatser.
- ▶ Verka för en produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor och lika ekonomiska respektive arbetsrelaterade rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsidentitet och könsuttryck, sexuell läggning, religion och annan trosuppfattning, ålder, funktionsnedsättning och/eller etnicitet, samt motverka sexuellt våld och trakasserier i och omkring arbetsplatser.

ORGANISATIONER SOM BIDRAGIT TILL TEXTEN OM KVINNORS RÄTT PÅ ARBETSMARKNADEN:

Union to Union och WaterAid.

DEL 3 FÖRETAGANDE OCH MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Med en feministisk utrikespolitik som grundar sig i ett rättighetsperspektiv behöver regeringen reglera statliga investeringar och svenska företags agerande utomlands så att de inte bidrar till kränkningar av mänskliga, särskilt kvinnors, rättigheter. Befintliga diskriminerande könsstruktureringar bidrar till att kvinnor drabbas särskilt hårt av rättighetskränkningar. Staten som bolagsägare och investerare ska agera föredömligt.

DE STÖRSTA UTMANINGARNA JUST NU:

■ STATERS BRISTANDE ANSVAR

Stater har en skyldighet att skydda mot kränkningar av mänskliga rättigheter utförda av tredje part, till exempel företag. Sådana kränkningar drabbar ofta de som lever i störst utsatthet. Det kan handla om ursprungsfolks tillgång till land, förgiftning av ekosystem eller att arbetstagares rättigheter åsidosätts. Enligt FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter innebär skyldigheten att skydda att stater bör tillämpa lagar som syftar till att företagen måste respektera de mänskliga rättigheterna. FN-principerna innehåller omfattande skrivningar om hur företag bör fullgöra sitt ansvar och hantera risker för negativ påverkan. En så kallad Human Rights Due Diligence (HRDD) identifieras där som en lämplig process för att förebygga, lindra och redogöra för hur ett företag adresserar potentiell negativ påverkan på mänskliga rättigheter.

Rapporter och granskningar ger flera exempel på hur svenska företag inte genomför en så kallad Human Rights Due Diligence (HRDD) i sina leverantörsled och att stora klädföretag inte gör tillräckligt för att anpassa sina inköpsmetoder för att minska sin negativa påverkan på arbetarnas löner. Genom sina inköpspriser, relation till leverantörerna och val av leverantörer bidrar de till att hålla nere lönerna i produktionen i flera låg- och medelinkomstländer. Inom textilindustrin, som är en kvinno-dominerad bransch, finns flera svenska företag representerade globalt.

Under FN:s kvinnokonventions (CEDAW) granskning av Sverige i februari 2016 fick regeringen bland annat frågor om hur Sverige agerar i relation till de kränkningar av mänskliga rättigheter som drabbar arbetande kvinnor i Bangladesh, inte minst inom textilindustrin, där åtta av tio anställda är kvinnor. I sina slutsatser uttrycker CEDAW-kommittén oro över att Sveriges handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter hittills haft vad kommittén kallar ”begränsad effekt” på hur

**GRANSKNINGAR
GER FLERA
EXEMPEL PÅ
HUR SVENSKA
FÖRETAG INTE
GENOMFÖR EN SÅ
KALLAD HUMAN
RIGHTS DUE
DILIGENCE**

svenska företag agerar när de verkar i andra länder. Kommitténs rapport understryker Sveriges skyldigheter att säkerställa att företagen respekterar och skyddar kvinnors mänskliga rättigheter.³⁹ Den svenska nationella handlingsplanen för företagande och mänskliga rättigheter bygger på frivillighet och förväntningar på att företagen kommer att agera utifrån FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter. Inga bindande regleringar eller krav på obligatorisk Human Rights Due Dilligence finns och handlingsplanen har inget jämställdhetsperspektiv.

Det finns även svenska företag inom gruvsektorn som genom sina leverantörsled är länkade till kränkningar av mänskliga rättigheter. Även de allmänna pensionsfonderna (AP-fonderna) investerar i flera kontroversiella gruvbolag som förorenar vattendrag och bidrar till kränkningar av mänskliga rättigheter. Vid stora investeringar i mark- och gruvnäring är lokala kvinnors rättigheter sämst skyddade eftersom de sällan har formellt ägarskap eller brukarrätt över den mark de brukar och därför inte heller blir kompenserade när deras mark och vatten blir förgiftade och obrukbar till följd av gruvnäringen. I dagens riktlinjer för hur AP-fonderna får investera (som beslutas av riksdagen) står det att "fonderna ska ta hänsyn till etik och miljö, dock utan att göra avkall på det övergripande målet om hög avkastning". En översyn av riktlinjerna pågår, men i det nuvarande förslaget står fortfarande avkastning över hänsyn till mänskliga rättigheter och miljöförstöring.

SVERIGES NUVARANDE OCH KOMMANDE REGERING MÅSTE:

- ▶ Stödja processen i FN för ett bindande avtal om företag och mänskliga rättigheter.
- ▶ Utredda en obligatorisk Human Rights Due Diligence-lagstiftning för företag och införa ett krav på obligatorisk Human Rights Due Diligence i ägardirektiven för statliga bolag.
- ▶ Förstärka förslaget till nytt regelverk för AP-fonderna så att lagtexten tydligt anger att AP-fonderna ska genomföra sitt uppdrag att verka för största möjliga nytta för försäkring- en för inkomstgrundad ålderspension utan att motverka Sveriges folkrättsliga förpliktelser och andra internationella åtaganden samt främja en hållbar utveckling.
- ▶ Inkludera ett tydligt jämställdhetsperspektiv, bindande krav och konkreta åtgärder för att säkerställa att svenska företag respekterar mänskliga rättigheter i Sveriges handlings- plan för företagande och mänskliga rättigheter.

ORGANISATIONER SOM BIDRAGIT TILL TEXTEN OM MR OCH FÖRETAGANDE: *Afrikagrupperna, Diakonia och Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet.*

VAD INNEBÄR EN FEMINISTISK FREDS- OCH SÄKERHETSPOLITIK?

Den svenska freds- och säkerhetspolitiken utgör en väsentlig del av den feministiska utrikespolitiken med potential att bidra till fred och mänsklig säkerhet. Samtidigt kan den verka i motsatt riktning. I det här kapitlet har vi identifierat de största utmaningarna och möjligheterna som vi just nu ser för en feministisk freds- och säkerhetspolitik.

VAPENEXPORT, VAPENSPRIDNING OCH NEDRUSTNING: En feministisk freds- och säkerhetspolitik som grundar sig i ett rättighetsperspektiv ska inte låta andra intressen stå över kvinnors och flickors mänskliga rättigheter. Därför ska den inte genom krigsmaterielexport understödja stater som systematiskt kränker kvinnors rättigheter. Politiken bör istället synliggöra sambandet mellan vapenspridning och könsrelaterat våld, prioritera arbete mot spridningen av små och lätta vapen, samt verka för ett jämställdhetsperspektiv på andra globala säkerhetsfrågor såsom FN:s kärnvapenförbud.

KVINNOR, FRED OCH SÄKERHET: En feministisk freds- och säkerhetspolitik måste ta avstamp i FN:s agenda för kvinnor, fred och säkerhet som i grund och botten handlar om att förebygga och stoppa krig samt bygga en hållbar och jämställd fred. Agendan har som ambition att vara transformativ och öppnar upp för frågor som: Vems säkerhet prioriteras vid militära lösningar på konflikter? Hur ser maktfördelningen ut? Upplever pojkar och män, flickor och kvinnor, unga och gamla, konflikt olika och i så fall varför? Hur främjas respekten för internationell rätt och de mänskliga rättigheterna i våldsamma konflikter? Hur skapas hållbar fred?

DEL 1 VAPENEXPORT, VAPENSPRIDNING OCH NEDRUSTNING

En feministisk freds- och säkerhetspolitik, som grundar sig i ett rättighetsperspektiv ska inte genom krigsmaterielexport stödja stater som systematiskt kränker flickors och kvinnors rättigheter. Det är oacceptabelt att sådana stater tillåts köpa krigsmateriel av ett land som säger sig värna om kvinnors och barns rättigheter. Sveriges vapenhandel till odemokratiska länder kan bidra till att legitimera dessa regimer. Investeringar i krigsmateriel tar även resurser från viktiga satsningar på till exempel sjukvård, vatten och sanitet, samt utbildning. Prioriteringen av militär upprustning framför satsningar på mänsklig säkerhet får direkta negativa konsekvenser för flickors och kvinnors liv. En feministisk freds- och säkerhetspolitik ska främja en resursfördelning som bidrar till jämställdhet och inte låter andra intressen stå över flickors och kvinnors mänskliga rättigheter. En feministisk freds- och säkerhetspolitik ska också arbeta mot spridningen av små och lätta vapen och synliggöra sambandet mellan vapenspridning och könsrelaterat våld. Vidare ska en feministisk politik verka för ett jämställdhetsperspektiv på andra globala säkerhetsfrågor såsom nedrustningsfrågor, till exempel FN:s kärnvapenförbud. Även kvinnors deltagande i processer kopplade till vapenkontroll och nedrustning är centralt.

DE STÖRSTA UTMANINGARNA JUST NU:

■ KRIGSMATERIEEXPORT

Svensk krigsmaterielexport är en av de största målkonflikterna i svensk politik då den begränsar och försvagar andra politiska prioriteringar och åtaganden såsom mänsklig säkerhet, jämställdhet och en hållbar och jämlik global utveckling. Sverige har flera förpliktelser som idag motverkas genom krigsmaterielexport. Inom FN:s vapenhandelsavtal har Sverige en skyldighet att inte exportera vapen om det finns en tydlig risk för att dessa kommer att användas för könsrelaterat våld. Genom FN:s agenda om kvinnor, fred och säkerhet har Sveriges regering åtagit sig att stärka kvinnors inflytande och deltagande i freds- och statsbyggande, motverka strukturella grundorsaker till konflikt och våld, stärka skydd av flickor och kvinnor från alla typer av väpnat våld, samt stärka genusperspektivet i arbetet för fred och säkerhet. Det politiska ansvaret för att genomföra agendan ligger på Utrikesdepartementet, tillsammans med Justitiedepartementet och Försvarsdepartementet.

2016 flyttades ansvaret för vapenexporten från utrikesminister Margot Wallström till justitieministerns Morgan Johanson, enligt paragraf 5-förordningen.⁴⁰ Myndigheten Inspektionen för strategiska produkter (ISP) ligger dock kvar under Utrikesdepartementet. Detta har skapat frågetecken om hur vapenexporten relaterar till andra svenska utrikespolitiska åtaganden.

Det nya lagstiftning rörande krigsmaterielexport som väntas träda i kraft i april 2018 saknar ett genus-

perspektiv i de styrande formuleringarna. Trots att den uttalade ambitionen med det nya regelverket är en skärpning, innehåller lagförslaget inget absolut hinder mot vapenexport till diktaturer. Propositionen föreslår att demokratisk status ska utgöra ett centralt villkor för beviljande av vapenexport. I den nuvarande lagen är mänskliga rättigheter redan ett "centralt villkor" för att tillstånd ska ges. Trots detta har vapenexporten till länder som systematiskt kränker mänskliga rättigheter, särskilt flickors och kvinnors rättigheter, fortgått. Hur formuleringarna kommer att tolkas i praktiken återstår att se.

■ SPRIDNING AV SMÅ OCH LÄTTA VAPEN

Den okontrollerade spridningen av vapen och ammunition i världen bidrar varje år till att omkring 250 000 människor dör av väpnat våld. Spridning av dessa vapen underblåser även väpnade konflikter och ökar fattigdom och ojämlikhet. Små och lätta vapen är starkt kopplade till våld och maskulinitetsnormer då ägandet och användningen av vapen ofta kopplas samman med värden som makt, styrka och kontroll – värden vilka i sin tur kopplas till föreställningar om maskulinitet. Det bidrar till könsrelaterat hot och våld gentemot flickor, kvinnor och hbtqi-personer.

Spridningen av små och lätta vapen påverkar direkt flickors och kvinnors hälsa, deras sexuella och reproduktiva rättigheter, utbildning, ekonomisk egenmakt och tillgång till mat och vatten. När samhällen militariserar och vapen sprids står flickor och kvinnor inför högre risk att utsättas för hot och våld både i hemmet och i offentligheten. Det finns också undersökningar som visar på kopplingen mellan utländska militärbaser, sexuellt utnyttjande och övergrepp på flickor och kvinnor samt människohandel.⁴¹ Dessa effekter av militarism och väpnat våld är ofta förbisedda. Kvinnor utesluts konsekvent från diskussioner och processer som handlar om konfliktlösning, fredsbyggnad och nedrustning, vilket osynliggör deras erfarenheter, kompetens och intressen.

FN:s handlingsprogram mot illegal spridning av små och lätta vapen är det verktyg som styr arbetet mot det olagliga finansiella vapenflödet på multilateral nivå. Det saknar dock ett tydligt genusperspektiv, och kvinnor omnämns främst som offer. Handlingsprogrammets mål att bekämpa olaglig handel med små och lätta vapen är även i sig en begränsning eftersom en stor del av till exempel det väpnade våldet i hemmet begås med lagliga och registrerade vapen.

■ KÄRNVAPEN

Kärnvapen är starkt kopplade till ovan nämnda idéer om maskulinitet och makt. Inte minst i samtal om nedrustning, där förespråkare för nedrustning ofta blir tilldelade stereotypa feminina karaktärsdrag vilka i sammanhanget betecknas som negativa, såsom naiva och känslolösa. Ett tydligt exempel är då USA:s tidigare president Barack Obama 2009 höll tal om en kärnvapenfri värld och anklagades för att "kastra" nationen. En feministisk freds- och säkerhetspolitik bör synliggöra dessa strukturer, prioritera mänsklig säkerhet, och inte ge kärnvapenstaterna tolkningsföreträde när det gäller global säkerhet.

**NÄR SAMHÄLLEN
MILITARISERAS OCH
VAPEN SPRIDS STÅR
FLICKOR OCH KVIN-
NOR INFÖR HÖGRE
RISK ATT UTSÄTTAS
FÖR HOT OCH VÅLD**

Den 7 juli 2017 antog en majoritet av FN:s medlemsstater, däribland Sverige, världens första kärnvapenförbud. Avtalet fyller ett legalt tomrum som tidigare existerat mellan olika internationella avtal. Det förbjuder konsekvent alla länder att utveckla, testa, äga, producera, tillverka, förflytta och inneha, använda eller hota om att använda kärnvapen. Kärnvapenstaterna måste även förbinda sig till att förstöra sina kärnvapen enligt en legalt bindande och tidsbunden plan.

FN:s konvention om förbud mot kärnvapen är det första framsteget inom multilateral kärnvapenedrustning på flera decennier. Konventionen är ett viktigt verktyg för att stigmatisera kärnvapen och sätta punkt för idéer om att dessa vapen skulle vara ett bevis på makt. Istället sätter avtalet fokus på vad kärnvapen faktiskt är: massförstörelsevapen som urskillningslöst kan förrinta hundratusentals civila.

SVERIGES NUVARANDE OCH KOMMANDE REGERING MÅSTE:

- ▶ Säkerställa att implementeringen och tolkningen av det nya regelverket om krigsmaterielexport har ett genomgående genusperspektiv, som resulterar i att Sverige upphör att exportera krigsmaterielexport till diktaturer och andra stater som allvarligt kränker mänskliga rättigheter.
- ▶ Säkerställa att myndigheter med kompetens i jämställdhet-, utvecklings- och demokrati-frågor, så som Folke Bernadotteakademien, Sida och Jämställdhetsmyndigheten, ger underlag till ISP:s bedömningar för krigsmaterielexport. Arbeta aktivt för att öka kunskapen om vad ett feministiskt perspektiv innebär och förbättra direktiven för de myndigheter och departement som ansvarar för vapenexporten.
- ▶ Säkerställa ökad transparens kring hur beslut fattats av ISP för att möjliggöra en granskning av hur flickors och kvinnors mänskliga rättigheter bedömts och prioriterats i stater som importerar krigsmateriel från Sverige.
- ▶ Synliggöra kopplingen mellan all spridning av små och lätta vapen, både legal och illegal, och genusrelaterat våld. Arbeta för att öka kvinnors deltagande i arbetet för vapenkontroll och nedrustning, inom bland annat FN:s vapenhandelsavtal och FN:s handlingsprogram mot illegal spridning av små och lätta vapen.
- ▶ Som global förespråkare för fred, mänsklig säkerhet och jämställdhet signera och ratificera FN:s konvention om förbud mot kärnvapen.

ORGANISATIONER SOM BIDRAGIT TILL TEXTEN OM VAPENEXPORT, VAPENSPRIDNING OCH NEDRUSTNING:
Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet.

DEL 2 KVINNOR, FRED OCH SÄKERHET

Det centrala i FN:s agenda för kvinnor, fred och säkerhet är att FN och medlemsstaterna är skyldiga att arbeta för att öka kvinnors deltagande i konfliktförebyggande, fredsfrämjande och återuppbyggande arbete.⁴² En starkt förståelse av könsnormer och konfliktodynamik kastar ljus på indikatorer som annars osynliggörs, till exempel kring hur patriarkala strukturer underblåser våld och konflikter, i synnerhet i samhällen där maskulinitetsnormer är starkt kopplade till militarism. Agendan innebär att ett intersektionellt genusperspektiv ska integreras i konfliktanalyser som belyser maktstrukturer för att öka förståelsen av hur en viss konflikt påverkar människor olika. Flickor och kvinnor i alla åldrar ska inte endast ses som offer utan som aktörer och viktiga deltagare i detta arbete. För att garantera agendans implementering måste alla delar av försvars- och säkerhetspolitiken vara del i genomförandet tillsammans med utvecklingsarbetet, eftersom konflikter i hög grad triggas av ekonomiska klyftor och sociala orättvisor.

DE STÖRSTA UTMANINGARNA JUST NU:

■ LÅG KUNSKAP OCH SKADLIGA NORMER

En generell utmaning är att många aktörer tycks tro att FN:s agenda för kvinnor, fred och säkerhet endast handlar om antal kvinnor i olika organisationer, institutioner eller processer. Vidare är det fortsatt en utmaning att kvinnor och flickor porträtteras som offer som ska skyddas och inte som aktiva aktörer. Detta bidrar till att upprätthålla patriarkala strukturer istället för att bryta ner dem.⁴³

Dessa mönster är kopplade till föreställningar om manligt och kvinnligt som finns globalt och som upprätthåller strukturer där män kan utöva makt över kvinnor och barn. Föreställningarna påverkar hur vi ser på mäns respektive kvinnors roller i tider av konflikt, postkonflikt och fred. Dessa stereotyper och strukturer produceras och reproduceras på olika nivåer i samhället: i familjen, på arbetsplatser, i populärkultur och i politik. Det sexuella våldet vi ser i konfliktsituationer är alltså kopplat till ojämställda strukturer i fredstid.

Föreställningarna kan skilja sig åt mellan olika platser men botten i globala patriarkala strukturer där manlighet kopplas ihop med våldsamhet och ledarskap, och där kvinnlighet blir symbolen för nationen som ska äras och skyddas. Med tanke på detta är det inte förvånande att kvinnor inte ges utrymme vid förhandlingsborden. Därmed vill vi betona vikten av ett holistiskt och mer djupgående förhållningssätt till agendan för kvinnor, fred och säkerhet där målet är att öka kvinnors deltagande i beslutsfattande och utmana stereotypa könsroller för att förändra strukturer.

**DET SEXUELLA
VÅLDET VI SER I KON-
FLIKTSITUATIONER
ÄR ALLTSÅ KOPPLAT
TILL OJÄMSTÄLLDA
STRUKTURER I
FREDSTID**

■ OTILLRÄCKLIGA RESURSER

Trots att forskning visat att starka feministiska rörelser med ett faktiskt handlingsutrymme är en av de viktigaste faktorerna för att uppnå ett framgångsrikt jämställdhetsarbete,⁴⁴ och att vikten av kvinnors deltagande i fredsprocesser lyfts i många olika sammanhang,⁴⁵ tillsätts inte tillräckligt med finansiella medel. Detta är i sig ett av de största hindren för genomförandet av FN:s agenda för kvinnor, fred och säkerhet.⁴⁶

I 2017 års rapport om kvinnor, fred och säkerhet belyser FN:s generalsekreterare António Guterres utmaningen i att agendan alltför ofta inkluderas på ett fragmenterat sätt vilket inte bidrar till transformativ förändring. För att agendan ska kunna vara effektiv bör den ses som en central del i den globala utvecklingsagendan⁴⁷ vilket kräver ökad finansiering och ett mer omfattande tänk. Det är dock något som saknats hittills på såväl nationell som internationell nivå.

Ett av många exempel är det svenska medlingsnätverket för kvinnor som regeringen skapat. Enligt UN Women var det mellan åren 1992–2011 endast 2 procent kvinnor som ledde fredsprocesser.⁴⁸ Det svenska medlingsnätverket har till uppgift att stötta lokala kvinnor som arbetar för fred i konflikt- och postkonfliktområden genom att bidra till deras meningsfulla deltagande vid fredsförhandlingar. Nätverket är ett värdefullt initiativ, men det är tyvärr underfinansierat. Medlemmarna utför sina uppdrag vid sidan av ordinarie anställningar vilket ger dem för lite tid att verkligen göra ett märkbart avtryck. Dessutom säger den ansvariga myndigheten Folke Bernadotteakademien att nätverket har potential att ta sig an fler uppdrag.⁴⁹ För att den feministiska freds- och säkerhetspolitiken ska leda till en djupare strukturell förändring vad gäller kvinnors deltagande i fredsprocesser krävs ökade resurser och att medlingsnätverkets verksamhet blir mer formaliserad.

■ FRAGMENTERAD IMPLEMENTERING AV AGENDAN

FN:s agenda för kvinnor, fred och säkerhet måste ses i sin helhet och inte enbart rikta fokus på säkerhetsrådets resolution 1325 och dess skyddsaspekter, vilket länge varit fallet. Med en helhetssyn kommer vi att kunna utveckla mer strukturella långsiktiga lösningar där jämställdhet, rättvis och hållbar utveckling samt vapenkontroll utgör centrala faktorer för att bygga upp samhällen som klarar av att hantera konflikter fredligt.

I dagsläget har inte övriga resolutioner i agendan fått tillräcklig uppmärksamhet. Ett exempel är resolution 2242 som antogs år 2015. Den placerar agendan för kvinnor, fred och säkerhet i centrum för hur FN och dess medlemsstater ska behandla de globala säkerhetsshot som världen står inför idag, däribland våldsbejakande extremism och klimatförändringar samt dit hörande konsekvenser såsom ökningen av människor på flykt.

**ENLIGT UN WOMEN
VAR DET MELLAN
ÅREN 1992–2011
ENDAST 2 PROCENT
KVINNOR SOM
LEDDE FREDSPRO-
CESSER**

Våldsbejakande extremism är ett globalt fenomen med lokala konsekvenser. Trots att Sverige står i framkant vad gäller genomförandet av FN:s agenda för kvinnor, fred och säkerhet har vår nationella handlingsplan från 2016 ingen nationell komponent som behandlar området.⁵⁰ Myndigheten som ansvarar för arbetet mot våldsbejakande extremism, Center mot våldsbejakande extremism, har inte i uppdrag att genomföra resolution 2242⁵¹ och nämns inte i handlingsplanen. Detta är bara ett exempel på hur fragmenterad implementeringen av agendan är, även i en svensk kontext.

SVERIGES NUVARANDE OCH KOMMANDE REGERING MÅSTE:

- ▶ Implementera FN:s agenda för kvinnor, fred och säkerhet i allt arbete som rör jämställdhet, konfliktförebyggande, fredsbyggande, och hållbar utveckling inklusive i genomförandet av mål 5 och 16 i Agenda 2030.
- ▶ Förtydliga hur FN:s agenda för kvinnor, fred och säkerhet förhåller sig till annat jämställdhets- och fredsarbete. Inte minst det arbete som styrs av svensk lagstiftning och inkluderar ett mycket stort antal aktörer, myndigheter och departement som inte är en del av diskussionen om Sveriges nationella handlingsplan för kvinnor, fred och säkerhet.
- ▶ Inkorporera säkerhetsrådsresolution 2242 i den svenska handlingsplanen för kvinnor, fred och säkerhet i en ännu högre grad genom att inkludera Center mot våldsbejakande extremism i arbetet och därmed skapa en nationell komponent i handlingsplanen.
- ▶ Inkludera aktivister och civilsamhällesorganisationer, inklusive kvinnorättsorganisationer, som informationskällor för tidiga varningssignaler gällande konflikter i länder där Sverige verkar. De utgör viktiga men alltför ofta outnyttjade informationskällor. Svenska ambassader bör till exempel främja deras deltagande i formulering och genomförande av respons på konfliktrisk. Både yngre och äldre människor kan ha värdefulla erfarenheter och kontakter på lokala nivåer som kan vara viktiga tillgångar i medlingsarbete och fredsbyggandet.

ORGANISATIONER SOM BIDRAGIT TILL TEXTEN OM KVINNOR, FRED OCH SÄKERHET:

Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet, Operation 1325 och PMU.

**”VI HAR EN FEMINISTISK UTRIKES-
POLITIK DÄR VI FOKUSERAR VÅRT
ARBETE PÅ ATT FRÄMJA KVINNORS
OCH FLICKORS RÄTTIGHETER OCH PÅ
ATT SE TILL ATT KVINNOR TILLÅTS
ATT TA PLATS RUNT DE BORD DÄR
BESLUT FATTAS, DÄR FREDSAVTAL
FÖRHANDLAS OCH DÄR EKONOMISKA
RESURSER FÖRDELAS.”**

Riksdagsledamot Olle Thorell (S)

utrikespolitiska debatten i riksdagen – feb 2018

4

VAD INNEBÄR EN FEMINISTISK MIGRATIONS- OCH FLYKTINGPOLITIK?

Den svenska migrations- och flyktingpolitiken har en betydande roll för att människor på flykt får möjlighet att ta sig till ett säkert land och ansöka om det internationella skydd alla människor har rätt till. I det här kapitlet har vi identifierat två områden där en feministisk politik skulle kunna göra störst skillnad för framförallt kvinnor och barn som befinner sig på flykt och som är i behov av internationellt skydd.

BRISTEN PÅ LAGLIGA VÄGAR: Med en feministisk migrations- och flyktingpolitik, som är rättighetsbaserad och har en intersektionell ansats, måste alla flickors och kvinnors särskilda utsatthet beaktas i all lagstiftning och i alla strategier som rör migranter och flyktingar. För arbetet med lagliga vägar innebär det till exempel att regeringen måste ta hänsyn till hur bortfallet av en laglig väg påverkar flickors och kvinnors möjlighet att ta sig till ett säkert land för att söka det internationella skydd de har rätt till.

KVINNORS OCH BARNS RÄTT TILL INTERNATIONELLT SKYDD:

Kvinnor och barn kan ha egna asylskäl som skiljer sig från mäns asylskäl. Med en rättighetsbaserad feministisk migrations- och asylnpolitik måste Sverige se till att kvinnors och barns egna asylskäl utreds och prövas på ett tillfredsställande sätt, för att säkerställa att de kan tillgodose sig sin rätt till internationellt skydd.

DEL 1 BRISTEN PÅ LAGLIGA VÄGAR

Migranter och människor som lever på flykt befinner sig ofta i mycket sårbara situationer och riskfyllda miljöer. Flickor och kvinnor på flykt är särskilt utsatta och löper stora risker att drabbas av könsrelaterat våld inklusive sexuellt våld, människohandel, samt tvångs- och barnäktenskap. Med en feministisk migrations- och flyktingpolitik måste regeringen ta hänsyn till hur bortfallet av en laglig väg påverkar flickors och kvinnors möjlighet att ta sig till ett säkert land för att söka det internationella skydd de har rätt till.

DE STÖRSTA UTMANINGARNA JUST NU:

■ BRISTEN PÅ LAGLIGA VÄGAR

Idag befinner sig över 65 miljoner människor på flykt från förtryck, förföljelse, väpnade konflikter och sexuellt och könsrelaterat våld världen över. De flesta av dem lever som internflyktingar medan strax över 20 miljoner lever på flykt utanför sina hemländer, majoriteten av dem i närområden till konflikter.⁵² I takt med att väpnade konflikter på senare år blivit fler och mer komplexa till sin karaktär förutspås antalet utsatta människor att öka. Enligt FN:s allmänna förklaring artikel 14 har alla människor rätt att söka och åtnjuta asyl från förföljelse i ett annat land.⁵³ Artikel 14 återspeglas i internationella konventioner och överenskommelser och även i EU:s fördrag.

Trots dessa rättigheter gör strikta visumkrav det mycket svårt för människor att ta sig till ett annat land för att söka skydd via säkra och lagliga vägar. Det innebär att de flesta människor som lever i krigs och konflikt-drabbade områden och andra riskfyllda situationer tvingas leva kvar i området eller riskera sina liv i händerna på människosmugglare för att ta sig till ett säkert land där de kan söka skydd. Mellan 2016 och 2017 miste minst 8000 människor sina liv i Medelhavet när de försökte ta sig till Europa för att söka skydd eller trygghet.⁵⁴

Kvinnor och barn, i synnerhet flickor, som lever på flykt är många gånger särskilt utsatta. Rapporter visar till exempel att flickor som blir kvar i flyktingläger nära konfliktområden löper ökad risk att tvingas in i barnäktenskap som en lösning på en desperat situation. Barnäktenskap hos syriska flyktingar uppskattas nu vara dubbelt så vanligt som före kriget och en studie från flyktingläger i Libanon visar att nästan var fjärde syrisk flicka mellan 15 och 17 år är gift.⁵⁵ Många

**KVINNOR OCH
BARN, I SYNNER-
HET FLICKOR,
SOM LEVER PÅ
FLYKT ÄR MÅNGA
GÅNGER SÄR-
SKILT UTSATTA**

syrisk flickor som lever på flykt gifts även bort i skenäktenskap, ibland så korta som 24 timmar, för att utnyttjas sexuellt.⁵⁶

Sexuellt våld och trafficking är ännu vanligare för de flickor och kvinnor som försöker ta sig vidare till Europa via Libyen. Risken att bli våldtagen eller såld för sextrafficking av smugglare eller beväpnade grupper är ständigt överhängande. Medicinsk personal vid mottagningscenter i Italien rapporterar att en stor andel av de flickor och kvinnor som anländer till Italien via Libyen har utsatts för sexuellt våld.⁵⁷ De bekräftar också att flickor och kvinnor som planerar att ta sig genom Libyen allt oftare tar preventivmedel inför resan för att säkerställa att de inte ska bli gravida till följd av våldtäkter under resans gång.⁵⁸ FN rapporterar även att pojkar och män utsatts för sexuellt våld på vägen.⁵⁹

Situationen för migranter och människor som befinner sig på flykt i Libyen beskrivs ofta som ett "helvete" av dem som tvingats ta den vägen.⁶⁰ I Libyens förvar hålls människor frihetsberövade godtyckligt utan rätts-säkerhet. Ofta lever hundratals människor instängda på små ytor. Bristen på toaletter, mat, rent vatten och medicin innebär att många flyktingar är allvarligt undernärda och sjuka. Människor blir även utsatta för tortyr, grov misshandel, sexuellt våld och utpressning i förvaren. Många vittnar också om att människor dör på grund av svält, sjukdomar eller misshandel av vakterna.⁶¹

■ FÖRLORAD MÖJLIGHET TILL FAMILJEÅTERFÖRENING

Under de sista fem åren, 2013–2017, har 74 295 personer fått komma till Sverige genom familjeåterförening i anknytning till asylärenden.⁶² Familjeåterförening har därmed utgjort den främsta möjligheten för människor på flykt att ta sig till Sverige genom en säker och laglig väg, och framförallt möjliggjort för kvinnor och barn att lämna konfliktområden.

När Sveriges riksdag antog den tillfälliga asyllagstiftningen⁶³ i juli 2016, togs möjligheten till familjeåterförening i princip bort för alla som beviljas asyl under kategorin alternativt skyddsbehövande, vilket utgjorde nästan 70 procent av alla som beviljades uppehållstillstånd i Sverige under 2016.⁶⁴ Innan den tillfälliga lagen antogs la flera tunga remissinstanser fram kraftfulla invändningar mot lagen. Remissvaren pekade på att lagen splittrar familjer i strid med bland annat FN:s Barnkonvention⁶⁵ och Europakonventionen om mänskliga rättigheter. Dessutom varnade remissinstanserna för att lagen låser fast kvinnor, äldre och barn som internflyktingar i krigshärjade länder, och tvingar fler sårbara personer att göra den riskfyllda resan till Europa.

Utöver den begränsade möjligheten till familjeåterförening i och med den tillfälliga asyllagstiftningen är det också svårt för människor som sitter fast i konfliktområden med stängda gränser att överhuvudtaget ta sig till en svensk ambassad för att ansöka om familjeåterförening. Dessutom finns det begränsningar rörande vilken ambassad en person med ett visst medborgarskap kan vända sig till.

**SITUATIONEN FÖR
MIGRANTER OCH
MÄNNISKOR SOM
BEFINNER SIG PÅ
FLYKT I LIBYEN BE-
SKRIVS OFTA SOM
ETT "HELVETE"**

■ OTILLRÄCKLIGT KVOTFLYKTINGSYSTEM

Utöver familjeåterförening är möjligheten att bli vidarebosatt som kvotflykting det enda sättet för människor på flykt att komma till Sverige på säker och laglig väg. Under de fem senaste åren har 12 773 människor kommit till Sverige den vägen,⁶⁶ vilket motsvarar 3,6 procent av alla asylärenden i Sverige under perioden. På hösten 2015 beslutade Sveriges regering att senast 2018 öka antalet kvotflyktingar till 5000 personer per år. Det var ett välkommet och välbehövligt beslut men antalet kvotflyktingar skulle behöva öka markant som ett komplement till de som söker asyl i säkra länder inom EU.

På EU-nivå behövs ännu större reformer. År 2015 hade endast hälften av EU:s medlemsstater ett program för vidarebosättning. Under 2016 var det hela 40 gånger fler asylansökningar än vad det fanns vidarebosättningsplatser tillgängliga inom EU.⁶⁷ Det innebär att en övergång till ett mer renodlat kvotflyktingsystem där möjligheten att söka asyl inom EU-länderna kraftigt skulle minska människors möjlighet till skydd.

■ INGEN MÖJLIGHET TILL INRESETILLSTÅND FÖR ASYLSKÄL

I nuläget finns inga möjligheter att få inresetillstånd till Sverige för att söka asyl, eller få ett humanitärt visum, som skulle kunna utgöra två ytterligare säkra och lagliga vägar för människor i behov av skydd. I betänkandet av utredningen om Lagliga vägar för att söka asyl i EU från december 2017 föreslår dock utredningen att Sverige ska be EU-kommissionen undersöka möjligheten att ta fram en ny rättsakt om inresetillstånd för asyländamål, som ett komplement till vidarebosättningar och spontanansökningar. Utredningen bedömer även att kvinnors möjligheter att självständigt söka asyl skulle förbättras genom detta asyloffarande.⁶⁸

Vi ser positivt på detta förslag och välkomnar en framtida möjlighet att utfärda inresetillstånd för att möjliggöra för fler människor att söka asyl via säkra vägar. Vi ser dock inget hinder att Sverige ser över möjligheten att göra detta på ett nationellt plan om EU-kommissionen eller Ministerrådet avfärdar förslaget. En annan laglig och säker väg för människor att söka asyl eller få tillfälligt internationellt skydd är genom utfärdandet av humanitära visum. Sverige utfärdar inte humanitära visum, men 16 andra EU-länder har eller har haft program för humanitära visum. EU:s viseringskodex möjliggör också för enskilda medlemsländer att utfärda humanitära visum.⁶⁹ Det finns med andra ord stora möjligheter för Sverige att också använda sig av humanitära visum för att underlätta för människor att ta sig hit via en säker flyktväg.

Det finns ett uppenbart behov av att utöka antalet säkra och lagliga vägar för att söka asyl. De två mest uppenbara och akuta åtgärderna är att återintroducera familjeåterförening för alternativt skyddsbehövande i Sverige och att utöka antalet kvotflyktingar. Därutöver bör Sverige se över andra möjliga lagliga vägar som inresetillstånd för asyländamål och utfärdande av humanitära visum.

SVERIGES NUVARANDE OCH KOMMANDE REGERING MÅSTE:

- ▶ Upphäva den tillfälliga lagen snarast möjligt och återgå till en migrations- och flyktingpolitik som gör familjeåterförening och permanenta uppehållstillstånd till regel, och som inte begränsar möjligheterna att få uppehållstillstånd på grund av synnerligen och särskilt ömmande omständigheter.
- ▶ Öka tillgången till ambassader, oavsett medborgarskap, för dem som söker uppehållstillstånd på grund av anknytning.
- ▶ Utöka det svenska kvotflyktingssystemet ytterligare för att kunna ta emot fler skyddsbehövande genom vidarebosättning och arbeta för ett ambitiöst EU-ramverk för vidarebosättning baserat på humanitära grunder, som ett komplement till spontanansökningar och andra vägar.
- ▶ Arbeta för möjligheten att utfärda inresetillstånd för asyländamål, som ett komplement till vidarebosättningar och spontanansökningar,⁷⁰ inom EU och se över möjligheten för Sverige att utfärda inresetillstånd för asyländamål på ett nationellt plan.
- ▶ Se över möjligheten för Sverige att utfärda humanitära visum för att underlätta för människor att ta sig hit via en säker flyktväg.

ORGANISATIONER SOM BIDRAGIT TILL TEXTEN OM BRISTEN PÅ LAGLIGA OCH SÄKRA VÄGAR:

Läkare i Världen, Rädda Barnen och Svenska kyrkans internationella arbete.

DEL 2 KVINNORS OCH BARNS RÄTT TILL INTERNATIONELLT SKYDD

Kvinnor och barn kan ha egna asylskäl som skiljer sig från mäns asylskäl. Kvinnor kan även ha svårare att leva upp till vissa kriterier för att få uppehållstillstånd just på grund av sin könstillhörighet. Med en rättighetsbaserad feministisk migrations- och asylpolitik måste Sverige se till att kvinnors och barns egna asylskäl utreds och prövas på ett tillfredsställande sätt, för att säkerställa att de kan tillgodogöra sig sin rätt till internationellt skydd.

DE STÖRSTA UTMANINGARNA JUST NU:

■ KVINNORS OCH BARNES EGNA ASYLSKÄL

Kvinnors och barns uppehållstillstånd är ofta kopplat till familjegruppen och framförallt makens eller faderns asylskäl eftersom deras egna asylskäl inte uppmärksammas i tillräckligt stor utsträckning vid asylprövningar. Det är problematiskt av flera anledningar. En hel familjegrupp kan få avslag trots att personer inom familjen kan ha haft asylskäl som inte framkommit. Kvinnors och barns uppehållstillstånd kopplas i många fall till anknytningen till sin make eller far och på så sätt har de inte oberoende skyddsstatus.

Genom att ge fler kvinnor och barn individuellt baserade uppehållstillstånd som är oberoende av mannens skulle till exempel kvinnor i våldsutsatta situationer ha bättre förutsättningar att lämna sin partner utan att riskera att bli utvisad. Skyddet för våldsutsatta vid anhöriginvandring har dessutom begränsats ytterligare under den tillfälliga asyllagstiftningen, vilket innebär att våldsutsatta kvinnor i större utsträckning än tidigare kan tvingas stanna kvar i destruktiva förhållanden eftersom uppehållstillståndet är kopplat till anknytningen.

För att säkerställa att kvinnors och barns egna asylskäl identifieras krävs att handläggare på migrationsverket har större kunskap och bättre rutiner för att upptäcka dessa. Det innefattar bland annat bättre kompetens för att ställa frågor relaterade till sexuellt trauma utan att återtraumatisera, möjlighet för makar att kunna intervjuas separat och utan barnen närvarande, och tydligare integrering av könsrelaterad könsbaserad problematik från landinformation. Studier från till exempel Röda Korset och UNHCR visar att det finns ett stort behov av att förbättra detta arbete hos Migrationsverket för att säkerställa genusmedvetna asylbedömningar.^{71,72}

Rädda Barnens kartläggning av barns egna asylskäl visar att barn i för liten utsträckning kommer till tals i asylprocessen, särskilt i fråga om intervjuernas längd och frågornas karaktär (tiden är för kort och frågorna går inte på djupet). Rapporten visar också en brist när det gäller tillgång till, och användandet av, information om levnadsvillkor och den generella situationen för barn i respektive hemland. Mest oroväckande är dock att barn i hög utsträckning inte ses som individer och därmed inte heller får sina skäl individuellt bedömda. Inte i ett enda fall av de granskade ärendena beviljades uppehållstillstånd på grund av barnets egna asylskäl.⁷³ Äldre människor, i synnerhet äldre kvinnor, utgör också en särskilt sårbar grupp. Trots detta är deras situation i stort sett osynlig i många kartläggningar av asylbedömningar.

**SKYDDET FÖR
VÅLDSUTSATT
VID
ANHÖRIGINVAND-
RING HAR DESSUTOM
BEGRÄNSATS YTTER-
LIGARE UNDER DEN
TILLFÄLLIGA ASYL-
LAGSTIFTNINGEN**

■ INTERNATIONELLT SKYDD KOPPLAT TILL ANSTÄLLNING

I och med införandet av den tillfälliga asyllagstiftningen blev anställning ett kriterium för att personer som fått tillfälliga uppehållstillstånd skulle kunna ansöka om permanenta uppehållstillstånd och familjeåterförening. Denna lagändring slår särskilt hårt mot kvinnor och mot personer med funktionsnedsättning, som generellt har svårare att etablera sig på arbetsmarknaden. Många av de kvinnor som flytt till Sverige kommer från länder där de inte har haft tillgång till utbildning eller arbetsmarknaden i samma utsträckning som män. För kvinnor med små barn är ofta möjligheten att ta sig in på arbetsmarknaden ännu sämre.

Att lagändringen sannolikt skulle slå hårdare mot kvinnor identifierades redan i regeringens egen propositionstext där det står "Förslaget kan antas leda till att fler män än kvinnor beviljas permanenta uppehållstillstånd, med hänsyn till hur övergångarna till arbete idag skiljer sig åt mellan män och kvinnor. Regeringen avser att noga följa konsekvenserna för individens etablering i arbete och samhällslivet."⁷⁴

SVERIGES NUVARANDE OCH KOMMANDE REGERING MÅSTE:

- ▶ Göra en fullständig utvärdering av den tillfälliga asyllagstiftningen och redovisa dess konsekvenser för människor i behov av skydd och effekterna på kvinnor, äldre och barn i enlighet med regeringens tidigare beslut från 2016.
- ▶ Utredda vilka resultat Migrationsverkets insatser för att etablera rutiner och ta fram rättsliga ställningstaganden för att bättre identifiera kvinnors och barns asylskäl har gett under de senaste två åren.
- ▶ Genomföra nödvändiga ändringar för att säkerställa att barnets rättigheter (såsom fastlagda i Barnkonventionen) tillgodoses i alla skeden av asylprocessen samt att barns egna asylskäl verkligen beaktas och tillmäts betydelse. Detta innefattar till exempel att Migrationsverket tillser att barnets skäl till fullo blir utredda samt i sina beslut tydligt redovisar att åberopade skäl beaktats och bedömts utifrån ett barnperspektiv. Det innefattar även att barn utreds av utredare med särskild barnkompetens, samt att relevant och barnspecifik landinformation används i större utsträckning, av såväl Migrationsverket som i Migrationsdomstolarna.
- ▶ Förtydliga utlänningslagen vad gäller barnspecifika skäl för, eller former av, förföljelse. Regeringen bör därför låta utreda förutsättningarna för att införa ett särskilt lagrum om detta.

ORGANISATIONER SOM BIDRAGIT TILL TEXTEN OM KVINNORS OCH BARNS RÄTT TILL INTERNATIONELLT SKYDD: *Läkare i Världen, Rädda Barnen och Svenska kyrkans internationella arbete.*

**”...ALLDELES OAKTAT OM
MAN KALLAR POLITIKEN
FEMINISTISK ELLER INTE VILL
JAG UNDERSTRYKA ATT VI
TYCKER ATT DETTA ÄR ETT
VIKTIGT FOKUS. VI KOMMER
ATT FORTSÄTTA ATT ARBETA
FÖR KVINNORS RÄTTIGHETER
INTERNATIONELLT VID ETT
REGERINGSSKIFTE.”**

Riksdagsledamot Jonas Jacobsson (M)

utrikespolitiska debatten i riksdagen – feb 2018

VAD INNEBÄR EN FEMINISTISK KLIMATPOLITIK?

Den svenska klimatpolitiken kan spela en viktig roll i att minska flickors och kvinnors utsatthet till följd av klimatförändringar, och öka flickors och kvinnors delaktighet i arbetet med att motverka klimatpåverkan. I det här kapitlet har vi identifierat två områden som en feministisk klimatpolitik bör fokusera på under kommande år.

KLIMAT OCH JÄMSTÄLLDHET: Med en feministisk klimatpolitik måste Sverige analysera dels hur klimatförändringarna påverkar jämställdhet och flickors och kvinnors vardagliga liv, och dels hur svensk politik kan bidra till klimatåtgärder som är både inkluderande, genusmedvetna och transformativa.

GLOBAL VATTENFÖRSÖRJNING: En feministisk klimatpolitik behöver tydliggöra vikten av att minska sårbarheten för de flickor och kvinnor som lever i extrem fattigdom genom att lyfta in rent vatten, sanitet och hygien (WASH) i strategier för klimatanpassning och säkerhet.

DEL 1 KLIMAT OCH JÄMSTÄLLDHET

Med en feministisk klimatpolitik måste Sverige analysera hur klimatförändringarna påverkar jämställdhet och flickors och kvinnors liv, samt hur Sverige kan bidra till klimatinterventioner som är både inkluderande, genusmedvetna och transformativa. En genusmedveten klimatpolitik, som också bygger på en analys av maskulinitetsnormer, kan förväntas leda till mer effektiva åtgärder eftersom den innebär att alla människors erfarenheter, kunskaper och perspektiv tas i beaktande, så att åtgärder utformas för att möta allas praktiska behov och strategiska intressen. Därigenom kan en sådan politik förväntas leda till mer effektiva åtgärder.

Det globala samarbetet kring klimatfrågor sker genom FN:s Klimatkonvention (UNFCCC) och Parisavtalet. Målet med det internationella samarbetet är att hålla den globala medeltemperaturökningen väl under 2 grader, helst under 1,5 grader. För att klara detta krävs transformativa förändringar av samhället, och omställningen i sig kräver finansiellt och tekniskt stöd från rikare länder till resurssvaga och mer sårbara länder. I november 2017 antogs en handlingsplan för att stärka kapaciteten kring jämställdhetsfrågor under Parisavtalet och kvinnors deltagande i förhandlingarna. I detta sammanhang betyder en feministisk utrikespolitik att Sverige bör ta en ledarroll i genomförandet av planen och för att integrera jämställdhetsperspektivet i allt övrigt arbete under Parisavtalet.

DE STÖRSTA UTMANINGARNA JUST NU:

■ OJÄMSTÄLLD KLIMATPOLITIK

Klimatförändringarna är en av vår tids största utmaningar och redan idag ser vi de negativa effekter som de för med sig. Utan stöd från de länder som bär störst ansvar för klimatförändringarna riskerar 100 miljoner människor att halka tillbaka i extrem fattigdom till år 2030, enligt siffror från Världsbanken.⁷⁵ Att motverka klimatförändringarna och dess effekter är därför av yttersta vikt för att uppnå andra mål inom Agenda 2030.

Dagens rådande patriarkala strukturer möjliggör våld mot kvinnor, barn, hbtqi-personer och andra underordnade män. Dessutom utgör den ojämställda maktfördelningen och dagens dominerande normer om maskulinitet en grundorsak till klimatförstörelse eftersom de möjliggör våld mot och utnyttjande av naturen och klimatet. Utifrån en sådan feministisk analys är det uppenbart att jämställdhet inte "enbart" är en rättvisefråga mellan människor, utan även i sig en central del av lösningen på

**ATT MOTVERKA
KLIMATFÖRÄN-
RINGARNA OCH DESS
EFFEKTER ÄR DÄR-
FÖR AV YTTERSTA
VIKT FÖR ATT UPPNÅ
ANDRA MÅL INOM
AGENDA 2030**

klimatproblemen.⁷⁶ Det intersektionella perspektivet är särskilt avgörande i dessa analyser. Flickor och kvinnor, pojkar och män och människor av alla kön har olika påverkan på - och påverkas olika av - klimatförändringar beroende på bland annat ekonomisk ställning, geografiskt läge och huruvida de bor på landsbygden eller i en stadsmiljö.

Effekterna av klimatförändringarna slår hårt mot människor som lever i fattigdom då de har begränsade resurser, nätverk och tillgång till information, vilket gör det svårare att anpassa sig till förändring. På grund av traditionella könsroller har flickor och kvinnor ansvar för områden som är särskilt påverkade av klimatförändringar, vilket gör dem särskilt utsatta för klimatförändringarnas effekter. Vid exempelvis torka eller extrema väderhändelser måste många flickor och kvinnor gå längre för att hämta ved eller finna vatten. De får därmed en tyngre arbetsbörda och utsätts också för ytterligare säkerhetsrisker, eftersom de inte har samma möjlighet som män att röra sig fritt.

Utöver detta måste flickor och kvinnor hantera sociala, ekonomiska och politiska hinder som begränsar deras handlingsutrymme och därigenom också deras individuella strategier för att anpassa sig till klimatförändringarnas effekter. Kvinnors kunskaper, erfarenheter och perspektiv är dock viktiga för att förebygga klimatförändringar och utveckla mer hållbara strategier för att anpassa samhällen. Kvinnor är ofta aktiva förändringsaktörer i de kontexter där de verkar.

Studier av jämställdhetsarbetet inom miljö- och klimatfrågan visar att det är nödvändigt att förändra normer för maskulinitet för att effektivt adressera miljöproblem och klimatförändringar. Bland forskare, aktivister och praktiker inom miljö- och klimatsfären frodas i dag maskulinitetsnormer som förespråkar tekniska lösningar på klimatförändringarna på ett sätt som ofta varken adresserar de globala rättvisefrågorna eller rådande maktfördelning. Vårt miljö- och klimatarbete kan inte stanna där om vi ska nå de globala målen kring klimatförändringarna.⁷⁷ En feministisk utrikespolitik behöver verka för en mer rättvis värld både genom att stärka flickor och kvinnor samt förändra de manliga normer och maktstrukturer som legitimerar fortsatt utvinning av fossila bränslen.⁷⁸

Trots detta saknas ett jämställdhetsperspektiv i utformandet av Parisavtalets regelbok. Endast 64 av de 190 nationella klimatplaner som hör till Parisavtalet refererar till jämställdhetsfrågor. Den handlingsplan för att stärka kapaciteten kring jämställdhetsfrågor under Parisavtalet som antogs 2017 är inte bindande för länder att genomföra och saknar delvis finansiering. Flera klimatfonder har tydliga riktlinjer kring integrering av ett jämställdhetsperspektiv i bedömning av ansökningar och fördelning av medel, men i praktiken är det inte alltid de följs.⁷⁹

**VID EXEMPELVIS
TORKA ELLER
EXTREMA VÄDER-
HÄNDELSER MÅSTE
MÅNGA FLICKOR
OCH KVINNOR GÅ
LÄNGRE FÖR ATT
HÄMTA VED ELLER
FINNA VATTEN**

■ LANTBRUKET ÄR INTE KLIMATANPASSAT

Tillväxt inom jordbrukssektorn är minst två gånger så effektiv som tillväxt inom andra sektorer när det gäller att minska fattigdom, enligt rapporten *Agriculture for Development* från Världsbanken. Samtidigt kan ökad produktivitet inom lantbruket påverka miljö- och naturresurser negativt. För att begränsa klimatförändringarna och anpassa sig till dess effekter måste lantbruket förändras. Globalt sett behövs en omställning av produktionssystemen så att de blir socialt, ekonomiskt och miljömässigt hållbara. Hållbar produktion möjliggör en tryggad livsmedelsförsörjning. Den här stora omställningen kan inte ske utan ett feministiskt perspektiv där förändring av traditionella könsnormer och patriarkala strukturer kombineras med ett särskilt fokus på kvinnors ekonomiska egenmakt.

En feministisk utrikespolitik på det här området bör därför innebära att Sverige främjar investeringar till lantbruket som stärker kvinnors ekonomiska egenmakt, med investeringar som begränsar klimatförändringar genom till exempel agroekologiska metoder. All klimatpolitik bör inkludera en kontextspecifik feministisk analys vad gäller mänskliga rättigheter såsom hur maktrelationer ser ut och vem som får tillgång till finansiering, samt vem som involveras och inkluderas i planering, genomförande och utvärdering. Detta gäller inte minst en analys av destruktiva maskulina normer samt potentialen till förändring av dem. Om en feministisk analys saknas kan politiken i värsta fall cementera gamla könsnormer om vad en kvinna och en man bör göra. Ett exempel kan vara insatser såsom regnvatteninsamling eller att introducera energisnåla spisar. Om sådana insatser bara riktar sig till kvinnor eftersom de traditionellt sett har ansvaret för detta, riskerar arbetet att cementera könsroller som kanske håller på att förändras. Dessutom bidrar det inte till att förändra den i grunden ojämlika fördelningen av arbetsbördan i hemmet. Att exkludera hälften av världens befolkning är varken rättvist eller effektivt ur ett klimat- och utvecklingsperspektiv. En feministisk klimatpolitik vinnlägger sig också om att i förändringsarbetet involvera de cirka 40 procent av utvecklingsländernas lantbrukare som är kvinnor.

Enligt Parisavtalet ska klimatfinansiering från rika länder till resurssvagare länder fördelas jämnt mellan åtgärder för anpassning respektive utsläppsminskningar. I själva verket går runt tre fjärdedelar av finansieringen till utsläppsminskningar och då framför allt i medelinkomstländer.⁸⁰ Det är ett hinder för nödvändiga satsningar inom till exempel jordbruket. Ungefär 25 procent av all klimatfinansiering 2015 kom från privata källor, som framförallt innebär investeringar i åtgärder för utsläppsminskningar. Den offentliga klimatfinansieringen kanaliseras framförallt via FN:s Gröna Klimatfond, men också via Anpassningsfonden och klimatfonden för de minst utvecklade länderna (LDCF).

EN FEMINISTISK UT-RIKESPOLITIK PÅ DET HÄR OMRÅDET BÖR DÄRFÖR INNEBÄRA ATT SVERIGE FRÄMJAR INVESTERINGAR TILL LANTBRUKET SOM STÄRKER KVINNORS EKONOMISKA EGENMAKT

SVERIGES NUVARANDE OCH KOMMANDE REGERING MÅSTE:

- ▶ Ge fortsatt stöd till Anpassningsfonden samt därutöver verka för att klimatfinansieringen som mobiliseras genom Parisavtalet fördelas jämnt mellan åtgärder för anpassning respektive utsläppsminskningar. Detta för att främja omställningen till ett jämställt och hållbart skogs- och jordbruk med till exempel agroekologiska metoder där hållbart nyttjande av naturresurser står i fokus.
- ▶ Använda Sveriges roll i den Gröna Fondens styrelse för att följa upp hur de nyligen antagna riktlinjerna för jämställdhet påverkar fondens fördelning av resurser och resultat med avseende på jämställdhet.
- ▶ Säkerställa att kvinnors organisationer och andra organisationer som verkar för jämställdhet får observatörsrätt till alla klimatfonder och andra relevanta aktörer inom den globala klimatpolitiken.
- ▶ Adressera de globala orättvisornas samspel med patriarkala strukturer och destruktiva normer om maskulinitet som viktiga grundorsaker till klimatproblemen.

ORGANISATIONER SOM BIDRAGIT TILL TEXTEN OM KLIMAT OCH JÄMSTÄLLDHET:

Afrikagrupperna, Diakonia, MÅN, Svalorna Indien Bangladesh och We Effect.

DEL 2 GLOBAL VATTENFÖRSÖRJNING

Brist på rent vatten och sanitet hindrar redan idag flickor och kvinnor från framsteg inom hälsa, utbildning och jämställdhet, hörnstenar i Agenda 2030. Flickor och kvinnor i de fattigaste samhällena är mest utsatta för klimatförändringar och har minst förmåga till anpassning. Trots att klimatförändringarna i grunden handlar om vattenförändringar är WASH sällan prioriterat i finansiering och genomförande av klimatinsatser. Det måste förändras.

DE STÖRSTA UTMANINGARNA JUST NU:

▶ BRISTEN PÅ RENT VATTEN

Enligt världshälsoorganisationen WHO måste 159 miljoner människor idag förlita sig på orenat vatten från sjöar och floder för daglig försörjning. Var tionde person saknar rent vatten och var tredje människa saknar säker toalett vilket bidrar till att ungefär 290 000 barn varje år dör av diarrésjukdomar.⁸¹ År 2025 förväntas två tredjedelar av världens befolkning leva i vattenbrist.

Klimatförändringarna skapar längre torrperioder, värre översvämningar, höjd havsnivå och försaltning av vatten. Det försvårar inte bara möjligheten att nå mål 6 av de globala målen för hållbar utveckling om att alla människor ska ha vatten och sanitet till år 2030. Det riskerar också ödelägga många av de framsteg som gjorts de senaste decennierna vad gäller ökad tillgång till vatten, sanitet, ökad hälsa och minskad mödradödlighet.

Hur torra och översvämningar drabbar oss beror på hur motståndskraftiga samhällen vi lever i. Hårdast drabbas människor som lever i fattigdom utan stabil vattenförsörjning. I många låginkomstländer världen över är vattenförsörjningen ett ansvar för flickor och kvinnor. I Pakistan rapporteras det om flickor som på grund av torra får ägna hela dagar åt att leta vatten och därmed missar skolan. För de flickorna är klimatförändringarna redan idag en katastrof. Med robusta system för vatten och sanitet på plats som klarar torra och översvämning hade dessa flickor kunnat gå i skolan och de värsta katastroferna undvikas.

Enligt International Institute for Environment and Development (IIED) når inte klimatfinansiering från Gröna Klimatfonden (GCF) de länder som är mest utsatta och sårbara (statistik från 2015). Mindre än en tredjedel av klimatfinansieringen går till låginkomstländerna.⁸²

En stor utmaning är nu att ge resurser inom de globala klimatfonderna till de mest utsatta flickorna och kvinnorna i låginkomstländerna, med insatser som stärker motståndskraften och skyddar dricksvattnet mot klimatförändringarna.

SVERIGES NUVARANDE OCH KOMMANDE REGERING MÅSTE:

- ▶ Inkludera rent vatten, sanitet och hygien (WASH) i strategier för klimatanpassning och säkerhet.
- ▶ Verka för att en större del av den globala klimatfinansieringen går till investeringar i låginkomstländer för motståndskraftiga vatten- och sanitetslösningar som tål klimatförändringar.
- ▶ Fortsätta vara en stabil givare till fonderna för anpassning och klimatfinansiering till låginkomstländer.

ORGANISATIONER SOM BIDRAGIT TILL TEXTEN OM GLOBAL VATTENFÖRSÖRJNING: *WaterAid.*

REFERENSER

1. CONCORD Sverige, 2016, 2017, Hur feministisk är Sveriges utrikespolitik?
2. Sveriges Radio. 2014. Nästan varannan väljare är feminist (<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=5941874>)
3. Kouva Sari. 2017. Saved by a Feminist Foreign Policy? Gender, law and politics for times of transition. Egnell Robert. 2016, Feministisk utrikespolitik i teori och praktik. Statsvetenskaplig tidskrift.
4. Regeringskansliet. 2018. Utrikesförvaltningens handlingsplan för feministisk utrikespolitik 2015-2018 med indikativa åtgärder för 2018.
5. Htun, Mala and Weldon, S. Laurel, 2012, The Civic Origins of Progressive Policy Change: Combating Violence against Women in Global Perspective, 1975-2005
6. Htun, Mala and Weldon, S. Laurel, 2014, Progressive policy change on women's economic and social rights.
7. PAI, 2017, What You Need To Know About The In Global Health Assistance Protecting Life Restrictions On U.S. Global Health Assistance.
8. Bendavid, Eran, Patrick Avila, and Grant Miller. 2011. United States aid policy and induced abortion in sub-Saharan Africa. *Bulletin of the World Health Organization* 89. Sid. 873-880c.
9. Gutmarcher Institute. 2017. When abortion ideology turns into foreign policy - how the global gag rule erodes health.
10. Gezinski, Lindsay B. 2012. The Global Gag Rule: Impacts of conservative ideology on women's health. *International Social Work* 55.6. sid. 837-849.
11. Sida. 2005. Den globala utmaningen - en rapport om jämställdhet och utveckling.
12. Sen, Gita, and Pirooska Östlin. 2006. Gender inequity in health: why it exists and how we can change it.
13. Hossain M, Zimmerman C, Watts C. 2014. Preventing violence against women and girls in conflict. *Lancet*.383 (9934):2021-2022.
14. García-Moreno C. 2014. Responding to sexual violence in conflict. *Lancet*. 383(9934):2023-2024.
15. Robbers, Gianna Maxi Leila, and Alison Morgan. 2017. Programme potential for the prevention of and response to sexual violence among female refugees: a literature review. *Reproductive health matters* 25.51 sid. 69-89.
16. UNFPA, 2015, Maternal mortality in humanitarian crises and in fragile settings
17. WHO, 2016, Maternal mortality (<http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs348/en/>)
18. MenCare. 2015. State of the World's Fathers.
19. Arutyunova, Angelika and Clark, Cindy. 2013. Watering the Leaves, Starving the Roots: The Status of Financing for Women's Rights Organizing and Gender Equality.
20. The International Center for Not-For-Profit Law, 2015, Survey of trends affecting civic space (p. 2)
21. Front Line Defenders, 2018, Annual Report on Human Rights Defenders at Risk in 2017, 2016, 2015
22. FAO, 2017, The state of Food Security and Nutrition in the world (<http://www.fao.org/state-of-food-security-nutrition/en/>)
23. FAO, 2011, The State of Food and Agriculture in 2010-2011
24. UNDP, 2015, Human Development Report
25. FAO, 2017, The state of Food Security and Nutrition in the world (<http://www.fao.org/state-of-food-security-nutrition/en/>)
26. European Parliament. 2015. The New alliance for Food Security and Nutrition in Africa. ([http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/535010/EXPO_STU\(2015\)535010_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/535010/EXPO_STU(2015)535010_EN.pdf))
27. Jennifer Brown, Kripa Ananthpur and Renee Giovarelli, 2002, Women's Access and Rights to Land in Karnataka.
28. Ibid.
29. MenCare. 2017. State of the World's Fathers - Time for Action 2017.
30. ILO, 2017, World Social Protection Report 2017-2019
31. ILO, 2016, Women at Work, Trends 2016 (http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-/dgreports/-/dcomm/-/publ/documents/publication/wcms_457317.pdf).

32. ODI, 2010, Social protection programming: the need for a gender lens
33. MenCare. 2017. State of the World's Fathers - Time for Action 2017.
34. Ibid
35. ILO, 2016, Women at Work Trends 2016 (http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_457317.pdf)
36. Men Care. 2017. State of the World's Fathers: Time for Action.
37. ITUC. <https://www.ituc-csi.org/gender-based-violence?lang=en>
38. Global Deal är en satsning för social dialog och bättre villkor på arbetsmarknaden, initierad av statsminister Stefan Löfven tillsammans med ILO och OECD, som ett verktyg att uppnå mål 8 i Agenda 2030.
39. The Swedish Women's Lobby. 2017. Living up to CEDAW- What does Sweden have to do? (http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/SWE/INT_CEDAW_NGO_SWE_22781_E.pdf)
40. 5-förordnande kallas det när statsministern, i enlighet med regeringsformens sjätte kapitel, femte paragrafen, ger någon annan minister än departementschefen i uppdrag att vara fördragande i en viss fråga, eller grupp av frågor.
41. Heathcote. G., 2012, The law of the use of force - A feminist analysis (p.66) Acheson. R. , 2017, Remote warfare and sexual violence in Djibouti (<http://www.reachingcriticalwill.org/resources/publications-and-research/publications/11880-remote-warfare-and-sexual-violence-in-djibouti>)
42. FN:s resolutioner som utgör Agenda 1325: Resolution 1325 (2000), 1820 (2008), 1888 (2009), 1889 (2009), 1960 (2010), 2106 (2013), 2122 (2013), 2242 (2015).
43. UN Women, 2015, Preventing Conflict Transforming Justice Securing the Peace - A Global Study of the Implementation of United Nations Security Council resolution 1325 (www.unwomen.org/-/media/files/un%20women/wps/highlights/unw-global-study-1325-2015.pdf)
44. Laurel, Htun, Mala, and Weldon, S, 2013, Feminist mobilisation and progressive policy change: why governments take action to combat violence against women. Bjarnegård, E and Melander, E, 2017, What does a feminist foreign policy have to do with men? (<http://blogs.lse.ac.uk/wps/2017/06/08/what-does-a-feminist-foreign-policy-have-to-do-with-men/>)
45. UN Women, 2015, Preventing Conflict, Transforming Justice, Securing the Peace
46. UN Women, 2015, Financing of the Women Peace and Security Agenda (<http://wps.unwomen.org/financing/>)
47. UN Security Council, 2017, Report of the Secretary-General on women, peace and security (<https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/N1733043.pdf>)
48. UN Women, n.d., Facts and figures: Peace and security (<http://www.unwomen.org/en/what-we-do/peace-and-security/facts-and-figures>)
49. Folke Bernadotteakademien, 2016, FBA:s årsredovisning 2016 (p. 26) (<https://fba.se/contentassets/5d9430e1b9a646e2a0e1cbfd2efbf2a4/arsredovisning-2016.pdf>)
50. Regeringskansliet. 2016. Sveriges nationella handlingsplan för genomförande av FN:s säkerhetsråds resolutioner om kvinnor, fred och säkerhet 2016-2020
51. Ibid.
52. UNHCR, n.d., Figures at a Glance (<http://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>)
53. UN, 1948, Article 14 (<http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>)
54. IOM, n.d., Map Tracking Migrant Deaths and Disappearances (<http://gmdac.iom.int/map-tracking-migrant-deaths-and-disappearances>)
55. UNFPA, 2017, New study finds child marriage rising among most vulnerable Syrian refugees (<http://www.unfpa.org/news/new-study-finds-child-marriage-rising-among-most-vulnerable-syrian-refugees>)
56. Independent, 2014, Easy prey: The sexual exploitation of Syria's female refugees (<http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/easy-prey-the-sexual-exploitation-of-syrias-female-refugees-9179090.html>)

57. Ibid
58. Amnesty International, 2016, Refugees and migrants fleeing sexual violence, abuse and exploitation in Libya, (<http://www.amnestyusa.org/news/press-releases/refugees-and-migrants-fleeing-sexual-violence-abuse->)
59. UN Support Mission in Libya, 2016, "Detained and dehumanized" Report on Human Rights Abuses against migrants in Libya. (http://www.ohchr.org/Documents/Countries/LY/Detained-AndDehumanised_en.pdf)
60. Ibid (p. 14)
61. Ibid.
62. Migrationsverket, 2018, Översikter och statistik från tidigare år (<https://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Statistik/Oversikter-och-statistik-fran-tidigare-ar.html>)
63. Regeringskansliet, 2016, Lag (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige
64. Migrationsverket. 2017. Avgjorda asylärenden beslutade av Migrationsverket 2016. <https://www.migrationsverket.se/download/18.2d998ffc151ac3871592564/1485556054285/Avgjorda%20asyl%C3%A4renden%202016%20-%20Asylum%20decisions%202016.pdf>
65. Se till exempel Rädda Barnens remissvar. Rädda barnen, 2016, Remissvar Utkast till lagrådsremiss Begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige (<https://www.raddabarnen.se/Documents/press/remissvar/lagratsremiss-begransningar-av-mojligheten-att-fa-uppehalls-tillstand-i-sverige.pdf>)
66. Ibid
67. Fratzke, S och Salant, B, 2017, Tracing the channels refugees use to seek protection in Europe (s. 12).
68. Statens offentliga utredningar, 2017, Lagliga vägar för att söka asyl i EU. Sid: 233.
69. Ibid
70. Statens offentliga utredningar, 2017, Lagliga vägar för att söka asyl i EU
71. UNHCR, 2011, Kvalitet i svensk asylprövning – En studie av Migrationsverkets utredning av och beslut om internationellt skydd.
72. Röda Korset, 2015, Genusperspektiv – i asylprocessen och vid återvändning
73. Rädda barnen, 2016, Barns egna asylskäl: Om rätten att bli sedd som individ.
74. Regeringskansliet. 2016. Förslag om att tillfälligt begränsa möjligheten till uppehållstillstånd i Sverige. Prop.2015/16:174 (sid. 70)
75. World Bank Group. 2016. Shock Waves: Managing the impacts of climate change on poverty.
76. Men Engage Alliance, n.d., Men, Masculinities & Climate Change: A Discussion Paper.
77. Hultman, Martin and Anshelm, Jonas (2017) "Masculinities of climate change. Exploring examples of industrial, ecomodern and ecological masculinities in the age of Anthropocene" in Climate Change and Gender in Rich Countries, edited by Marjorie Cohen, Routledge: London
78. Hultman, Martin and Paul Pulé (2018), Ecological Masculinities, Routledge: London
79. ODI. 2015. Gender and Climate Finance.
80. OECD, Climate Policy Initiative. 2015. Climate Finance in 2013-2014 and the USD 100 billion goal.
81. WHO. 2017. Progress on drinking water, sanitation and hygiene.
82. IIED. 2015. LDC perspectives on the future of the Least Developed Countries Found.

Sverige har under många decennier varit en röst i världen för jämställdhet och flickors och kvinnors rättigheter. Under hösten 2014 lanserade regeringen Sveriges feministiska utrikespolitik. Det var ett viktigt politiskt ställningstagande som välkomnades av oss i civilsamhället. Samtidigt innebar det inte något dramatiskt politiskt skifte, utan snarare en förstärkning av en inriktning som funnits under många år.

Inför valet 2018 hoppas vi, 18 medlemsorganisationer i CONCORD Sverige, att alla svenska partier ska se vikten och värdet av att Sverige fortsätter att stå upp för global jämställdhet. I denna skrift lyfter vi därför de största utmaningarna som vi ser för flickors, kvinnors och icke-binäras rättigheter samt vår definition av en feministisk utrikespolitik och rekommendationer för hur Sverige kan bidra till en positiv förändring med hjälp av en fortsatt feministisk utrikespolitik. För oss står det klart att Sveriges tydliga ställningstagande för alla flickors och kvinnors rättigheter behövs mer än någonsin just nu – därför hoppas vi på en fortsatt och förstärkt feministisk utrikespolitik efter valet!

CONCORD

Svenska & europeiska CSO:er för global utveckling
Sverige